

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Första Kammaren. N:o 9.

Onsdagen den 4 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollen för den 24 och 25 sistlidne februari.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkande n:o 2, angående stämpelafgiften;
bankoutskottets memorial:

n:o 3, angående beviljande af ränta å en uppsagd, ej i behörig tid uttagen deposition;

n:o 4, i fråga om afskrifning ur afdelningskontorets i Göteborg räkenskaper af åtskilliga fordringar; och

n:o 5, angående afskrifning af fem stycken lån, utlemnade vid riksbankens afdelningskontor i Malmö; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 14, i anledning af väckt motion om ändring af 1 kap. 6 § giftermålsbalken; samt

n:o 15, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.

Företogs val af sju ledamöter i Riksdagens särskilda utskott för behandling af Kongl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lagar om försäkring för olycksfall i arbete och om sjukkassor, dels an-

gående anvisande af medel till en riksförsäkringsanstalt och till sjuk-kasseväsendets befrämjande; och befunnos efter valförrättningens slut dertill hafva blifvit utsedde:

herr Gahn	med 102 röster,
» Stridsberg	» 102 »
» Svedelius.....	» 102 »
» Tham, W.	» 102 »
» Wallberg, C. W.....	» 102 »
» Ericsson	» 100 »
» Forssell	» 86 »

Företogs val af fyra suppleanter i Riksdagens särskilda utskott för behandling af Kongl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lagar om försäkring för olycksfall i arbete och om sjukkassar, dels angående anvisande af medel till en riksförsäkringsanstalt och till sjukkasseväsendets befrämjande; och befunnos efter valförrättningens slut dertill hafva blifvit utsedde:

herr Evers, A.	med 75 röster,
» Annerstedt.....	» 72 »
» Olsén	» 72 »
» Lindqvist	» 69 »

sedan ordningen emellan herr Annerstedt och herr Olsén blifvit genom lottning bestämd.

Herr statsrådet friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående försäljning till Eslöfs köping af en del af militiebostället $\frac{3}{8}$ mantal Eslöf n:o 13 samt $\frac{2}{3}$ mantal Eslöf n:is 15 och 17 i Vestra Sallerups socken af Malmöhus län.

Denna kongl. proposition blef härefter föredragen och hänvisad till statsutskottet.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 28 sistlidne februari bordlagda utlåtanden n:is 23—25.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 25 och 27 nästlidne februari bordlagda memorial n:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne.

Det från 1889 års riksdag hvilande förslaget till ändring af § 23 riksdagsordningen.

Antogs.

Det från 1890 års riksdag hvilande förslaget till ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

Herr Forssell: Herr vice talman, mine herrar! Kammarens äldre och erfarnare ledamöter torde icke vägra att instämna i det påståendet, att ett förslag sådant som det nu föreliggande skulle för fem eller tio år sedan hafva mött ett öfvervinneligt motstånd i denna kammarens politiska åskådningssätt. Man lade då en ganska stor vikt på vissa högre statsintressen, och det syntes bekymmersamt, att Första Kammarens inflytande var ganska ringa, majoritetens i Andra Kammaren deremot ganska öfvervägande vid de viktiga statsregleringsfrågornas afgörande. Då det nu visade sig, att, under den nu gällande riksdagsordningens tillämpning, landtmännens i Andra Kammaren inflytande inom riksdagen i dess helhet så småningom förminskades, sade man sig: detta kan icke skada Första Kammaren, det kan åtminstone leda derhän, att pretentionerna från det andra hållet så småningom modereras, och från vår sida skall åtminstone icke något göras för att stäfja den tillväxt af städernas inflytande, som utgör en motvikt mot landtmännens; vi vilja icke för all framtid fastslå det inflytande, som landtmännen redan vunnit. Huru mycket benägen man än var att göra eftergifter för stunden, att ingå så kallade kompromisser, var man likväl oeftergiftigt hårdhänt, då det gälde att behålla utsigterna för framtiden.

Deremot fäste vid den tiden Första Kammaren icke ett öfvervägande afseende å sådana omstörtande samhällsläror, som stundom vinna bifall hos stora städers valmän. Man sade sig, att progressiv beskattning, allmän rösträtt och dylika program på den *svenska* Riksdagens bord icke kunde blifva annat än skåderätter, som ingen ville röra vid, under det att de matnyttiga rätterna fortfarande skulle förblifva grundskatter, indelningsverk, bränvin, tolag och sådant, för hvilka digestionapparaten ock borde vara afpassad. Man litade på den svenska allmogens obenägenhet för dylika program och framför allt var man viss på Första Kammarens egen förmåga att motstå alla öfverdrifter. Man bibehöll därför hela sin kallblodighet gent emot alla radikala program och valsegrar, både i Stockholm och i Helsingborg.

Men den tidens Första Kammare visste slutligen att uti föreliggande frågor skilja hufvudsak från bisak. Det såg den tiden visserligen ganska bekymmersamt ut i fråga om utrymmet för det växande antalet riksdagsmän, ty man hade då ännu icke, såsom nu, beslutat bygga nya riksdagshus, som kunde rymma ända till dubbla antalet af nuvarande riksdagsmän. Det oaktadt hade man vid den tiden icke sinne för den politiska visdom, som lär, att den största af alla politiska faror är faran för trängsel i riksdagshuset, och att

Ändring af den största af alla politiska uppgifter är den att för all framtid §§ 6 och 13 fastställa antalet af riksdagens ledamöter.

riksdagsordningen. Så tänkte man då — jag hade så nära sagt: i våra fäders tid; — ty det förefaller mig som om det vore en mansålder sedan dess, om det nemligen är sant, att Första Kammarens majoritet aldeles öfvergifvit sina traditioner i dessa hänseenden. Huru dermed sig förhåller kommer snart att spörjas; men om så vore, skulle det visserligen allra minst tillkomma mig att väcka dessa traditioner till lif. Jag kan det icke; och jag ville det icke, om jag kunde det.

(Forts.) Nej, herr talman, jag vill blott anhålla om en stunds uppmärksamhet för en granskning af de föreliggande paragrafernas inre och yttre egenskaper såsom regel och lag för bildande af Riksdagens båda kamrar, i synnerhet af den Första Kammaren. De anmärkningar jag kommer att framställa böra icke vara obekanta eller öfverraskande för någon; de hafva redan varit föremål för offentlig diskussion, hvilket ju är en fördel. Det har dock synts mig nödigt att äfven få dessa anmärkningar fästade i kammarens protokoll, äfven om kammarens ledamöter ej skulle fästa stor uppmärksamhet vid desamma.

Reservanterna i utskottet hafva med styrka framhållit, att den begränsning af städernas, i synnerhet de stora städernas, allt för opropotionerligt tillväxande representation, som är det hufvudsakliga och mest förnuftsgiltiga syftet med reformen, mycket väl kan vinnas genom några enkla, lättfattliga och lätt genomförbara jemkningar i vår nuvarande riksdagsordning. Reservanterna hafva allvarligen varnat mot att sträcka reformen längre än nödvändigt är för att vinna detta syfte. Men förgäfvos. Utskottets majoritet har ansett det vara framför allt viktigt att för all framtid bestämma riksdagsmännens antal och på denna grundval med otrolig möda framkonstruerat något, som icke har sin like i något civiliseradt folks författning, något som man skulle kunna kalla en själfverkande apparat för uppmätning och periodisk ommätning af föränderliga valkretsars vexlande representationsrätt eller andel uti det föreslagna antalet ledamöter i kamrarne. Kammarens ledamöter hafva redan varit i tillfälle att öfva sitt skarpsinne på studiet af denna mekanism, och antagligen ha de fleste i likhet med mig funnit den vara ytterst invecklad. Antagligen ha också de fleste sagt sig: den är invecklad; reder det sig, är det väl, men efter som utskottet föreslagit det, så går det nog.

Nej, herr talman, det går *icke*. Det går sönder ofelbart, om icke vid första försöket, så vid hvarje följande ny reglering af åtminstone Första Kammarens valkretsar. Detta därför att utskottet, utan att så noga betänka hvad det gjort, har, genom bestämmelsen i mom. 5 af 6 §, i mekanismen insatt ett kugghjul, som icke passar till det hela, utan vid hvarje ny reglering stannar verket, hvilket då icke kan åter sättas i gång utan med tillhjälp af en främmande hand, som kallas det administrativa godtycket.

Kammarens ledamöter hafva troligen, vid granskningen af den ifrågavarande valordningsapparaten, redan funnit, att den hvart tionde år skeende omregleringen af valkretsarnes valrätt har en stor likhet

med den bekanta ungdomsleken *byta grannar*. På gifvet tecken skola två, tre, sex eller flera valkretsar afstå hvar sin plats i Första Kammaren, hvilka skola besättas af andra två, tre, sex eller flera valkretsar. Men nu tillkommer den bestämmelsen i mom. 5, att ingen riksdagsmans rätt att utöfva riksdagsmannakallet må genom regleringen rubbas, så länge hans nioåriga mandat räcker; och häraf uppkommer villervalla. Antalet lediga platser i kammaren kommer i de flesta fall icke att jemnt motsvara antalet af de valkretsar, som äro till nya platser berättigade.

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

För att det invecklade förhållandet må kunna rätt förstås, ber jag att få lemna ett enkelt och lättfattligt exempel.

Antag att tre valkretsar, såsom skulle händt enligt 1888 års folkmängdssiffror med städerna Stockholm och Göteborg och Vesternorrlands län, vid ny reglering få rätt till hvardera en riksdagsman utöfver hvad de förut haft, under det tre andra valkretsar, t. ex. Kronobergs, Jönköpings och Östergötlands län, mista hvar sin; men att, när den nya valordningen skall tillämpas, plats endast är ledig i en valkrets, Östergötlands län. Då finnes enligt mom. 5 endast en plats att tillgå för tre lika berättigade valkretsar. Hvilken af dessa kretsar skall nu hafva platsen? På denna fråga gifves i förslaget icke något svar, icke ens en antydning till svar. Man har väl talat om en sådan antydning, lemnad af mom. 4, men hänvisningen till detta moment beror på ett missförstånd, emedan mom. 4 icke handlar om det fall, hvarom här är fråga. Den grund för bestämmande af ordningen för utöfning af valrätt, som der anvisas, räcker icke heller till för alla de mångskiftande fall, som kunna förekomma vid en omreglering enligt mom. 5. Det skulle föra för långt att nu ingå i ärendets detaljer; men, om så erfordras, är jag villig att gifva bevis för mitt påstående.

Denna brist i förslaget, bristen på lagbestämmelser för afgörande af lika berättigade valkretsars tvistiga rättsanspråk, kan icke kallas en blott formel brist — den är reel, ty en grundlagsparagraf, hvars hufvudsakliga uppgift är att fastställa vissa valkorporationers valrätt och gifva regler för utöfning af denna rätt, lider af en hufvudsaklig brist, om den fastställer rättigheter, som upphäfva och motsäga hvarandra, och, i stället för att sjelf fastställa en regel till lösning af sådan kollision, endast kan hänvisa på det administrativa godtycket.

Förhållandet är helt enkelt. såsom framgår af utskottets motivering, att utskottet icke tänkt sig detta platsbyte försiggå mellan mer än en och en valkrets i sänder. Hade utskottet tagit sig för att probra sitt system efter 1888, 1878 och 1868 årens folkmängdssiffror, så hade utskottet funnit att det kan blifva många kretsar, som skola byta platser, så hade det naturligen äfven funnit det nödvändigt att stadga någon regel för undanrödjande af dylika kollisioner.

Men det är icke nog med att afgörandet är svårt i de fall, hvarom jag nu talat, det är ännu värre, att om de föreslagna paragraferna blifva insatta i vår grundlag, så kommer man icke att veta hvarken huru eller när eller af hvem ett sådant afgörande skall träffas. Der stadgas i sjettem paragrafens mom. 5: »Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets, enligt ofvan angifna grunder, eger utse, bestämmas hvart

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

tionde år af Konungen.» Det är deraf klart och tydligt, hvad Konungen skall göra och äfven hvad den af Konungen meddelade bestämmelsen skall innehålla. Den skall angifva den valrätt, som under tioårsperioden tillkommer hvarje valkrets; men den kan icke taga hänsyn till de tillfälliga förhållanden, som inverka på valrättens utöfning. Sedan heter det i samma moment: »och skall vid tillämpning af den sålunda fastställda ordningen iakttagas, att inskränkning icke sker i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.» *Hvem skall nu tillämpa? Hvem skall iakttaga?* Man vill nu gerna svara: »det skall naturligtvis Konungen göra!» Men utom det att stiliseringen af paragrafen strider mot antagandet att utskottet menat något sådant, så är det ännu värre, att en sådan tolkning skulle i vissa fall stå i uppenbar strid med qvarstående bestämmelser i riksdagsordningen i fråga om tillämpning af valordning, det vill säga hufvudsakligen med bestämmelserna i 28 §, enligt hvilken »hos Konungen af hvardera kammaren göres anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag genom val fyllas, hvarefter Konungen anbefaller dess befallningshafvande föranstalta att nya val anställas.» Här är bestämdt utsagdt, när Konungen har något att skaffa med valordningen och hvad han har att göra. Konungen har att meddela befallning och förordnande om val på anmälan af kamrarna, när riksdagen är samlad. I andra fall, det vill säga när ledighet inträffar mellan riksdagar, har Konungen icke något att skaffa med åtgärderna för valens förrättande. Det heter i 28 §: »Om emellan riksdagar ledighet i någöndera kammaren genom ledamots afgang uppstår, åligger Konungens befallningshafvande tillse och föranstalta, att nytt val anställles.»

Låt oss nu gå till det konkreta fallet! En reglering för tio år anstalles med ledning af folkmängdsuppgifterna. Jag förmodar att Kongl. Maj:t är färdig med en sådan reglering i april eller maj månad, strax före eller efter det riksdagen åtskilts. Denna nya valordning skall tillämpas vid de derpå följande höstvalen. Den är kungjord till efterlefnad och innehåller t. ex. att sex valkretsar skola välja en representant utöfver det antal de förut haft rätt att välja, och deremot sex andra valkretsar afstå en representant. Det inträffar vidare att i det ögonblick, då valordningen fastställes, ingen plats finnes ledig i de valkretsar, som skola afstå representant. Sedermera på sommaren afgå tre representanter genom död eller afsägelse. Tre platser finnas då att tillgå. Huru skall då förfaras för att få afgjort, hvilka af de sex nyberättigade valkretsarne skola tillträda dessa tre platser. Skola de sex konungens befallningshafvande hålla konferens för att afgöra frågan? Vår administrativa rätt känner icke till någon landshöfdingekonklav eller någon annan form för ett dylikt ärendes afgörande genom konungens befallningshafvande. Följden blir att konungens befallningshafvande hvar i sin stad komma att förordna om nya val enligt den nya valordningen. Sex nya representanter blifva sålunda valde och derefter få desse representanter, bäst de gitta, täfla om rätten till de lediga platserna; men huru och inför hvilken myndighet, det vet man icke!

Förhållandet är, att äfven här utskottet icke tänkt sig valordningens utförande och tillämpning i alla detaljer, och det därför icke kommit att känna behovet af fullständiga stadganden i mom. 5 af denna paragraf eller af nya bestämmelser i § 28. Endast på sådant sätt skulle den nya paragrafen hafva kunnat bringas i organisk öfverensstämmelse med riksdagsordningen i dess helhet.

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Jag tycker mig höra, huru man gentemot denna anmärkning utbrister: »allt det der är idel småsaker; sådant kan rättas och hjälpas efteråt, antingen genom en grundlagsändring eller derigenom att Konungen i nödfall tager sig den rätt, han icke uttryckligen fått, att ordna alla dessa förhållanden.» — Jag ber om förlåtelse, sådant är just hvad som icke bör ske. Efterkorrigeringar äro en syndig vana i literaturen; men, om det må vara en författare tillåtet att i stor brådska trycka hvad han icke bragt i fullständigt skick och sedan vidfoga sitt arbete en eller annan trycksida, full af »addenda et corrigenda», så är ett sådant förfarande alldeles oursäktligt hos lagstiftaren. För honom gäller att i alla detaljer bringa lagförslaget i färdigt skick, innan det varder som lag antaget och promulgeradt. Ingen annan ordning är lagstiftaren värdig, derom kunna alla vara ense.

Flytta vi nu uppmärksamheten till § 13, så stannar ögat ovilkorligt vid ett uttryck, som på annat ställe icke skulle förtjena stort afseende, men som på den plats, det nu har, icke kan förbigås, därför att det är så karakteristiskt för utskottets arbete. Om någon klockan 12 på dagen helsar med ett »god morgon» så vet man att han menar »god middag», och på samma sätt, när utskottet begagnar uttrycket »angränsande domsagor», förstår man nog, att utskottet menar »domsagor, som gränsa till hvarandra». På samma sätt kan man ju ställa uttrycket »ankommande bantåg» i sådant sammanhang, att det måste betyda »*mot* hvarandra kommande bantåg», men i begge fallen är otvifvelaktigt ett sådant användande af orden ett våld på språkbruket. Oegentligheten är för stor att kunna förklaras af något annat än brådska; och för stor att kunna ursäktas, då den förekommer i ett förslag till grundlag.

I samma punkt förekommer det bekanta förbiseendet, att man stadgat eventuel *delning* af domsagor, men dervid icke kommit i håg, att för sådan händelse borde § 16 också så ändras, att man visste, hvilken af de två domhufvandena skulle verkställa valet. Denna anmärkning är ovederlägglig; man kan icke besvara den med annat än hoppet om en efterkorrigering.

I mom. 3 har utskottet gifvit sådana lagbestämmelser, att efter desamma regeringen skulle i mycket hög grad blifva suverän herre öfver valresultaten inom ett trettiootal valkretsar. Under det man i de större städerna för rätt att utse en representant förutsatt en folkmängd, uppgående till en sjuttiofemtedel af städernas folkmängd, eller nu omkring 12,000 invånare, så har man stält så till, att städer sådana som t. ex. Sigtuna och Trosa *kunna* af Kongl. Maj:t förenas till en valkrets med rättighet att välja en riksdagsman. Det finnes ingenting i denna paragraf, som hindrar Kongl. Maj:t att låta två småstäder med ytterst ringa folkmängd bilda en valkrets eller slå tillsammans i andra valkretsar nästan huru stort antal små-

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

städer som helst. Då man icke kan antaga, att utskottet principiellt föredrager det administrativa godtycket framför lagbunden ordning, måste man föreställa sig, att bortfallandet af den nu gällande bestämmelsen om ett visst remedium för valkretsarnes storlek berott på ett förbiseende. Det har otvifvelaktigt icke varit nödvändigt att borttaga den begränsning, som förut i riksdagsordningen fans mot godtycke vid valkretsindelningen.

Hvad slutligen mom. 4 beträffar, så är det för kammarens samtliga ledamöter väl känt, att om detsamma en mycket häftig strid redan upplågat. Somliga säga, att Andra Kammaren måste genast upplösas; andra säga, att upplösning är något, som icke kan komma i fråga. För min del är jag visserligen af den åsigt, att utskottet menat och haft goda skäl för denna mening, att, hvad Andra Kammaren beträffar, någon tillämpning af den nya valkretsindelningen eller valordningen icke bör komma i fråga förr än vid de nya valen 1893. Men äfven för den andra åsigten kunna anföras vissa skäl; åtminstone kan man med säkerhet påstå, att utskottets uppfattning af 4:de momentet, sammanstald med öfriga stadganden i båda paragraferna, skall leda till högst besynnerliga förhållanden.

Det är t. ex. mycket besynnerligt, att det nya valsystemet synes komma att träda i tillämpning genast för riksdagens ena hälft, Första Kammaren, men vara suspenderadt under tre år för riksdagens andra hälft, Andra Kammaren. Hvad Andra Kammaren beträffar, är det visserligen begripligt nog, att redan valde riksdagsmän komma att under pågående treårsperiod behålla sina platser, ehuru sådant kommer att t. ex. i fråga om Stockholms stads representation medföra en uppenbar oegentlighet. Men deremot har man svårt att föreställa sig, huru förhållandena rätteligen böra ordnas vid riksdagsmans afgang eller vid en möjligen blifvande riksdagsupplösning. Skola valen då ske efter den nya valordningen, eller efter en grundlagsparagraf, som vid det tillfället redan blifvit upphäfd? I allt detta ligger så mycken tvetydighet, att jag vågar hemställa, huru vida en kammare, som icke kan hafva glömt bort den brinnande fejden från 1887 om ny eller fortsatt riksdag, kan vara benägen att sanktionera den nu ifrågavarande tvetydigheten, af hvilken möjligen en liknande tvist kan uppstå.

Jag skall icke besvära kammaren med flera anmärkningar. Hvad som redan anförts kan vara nog för att ådagalägga, att de föreliggande grundlagsparagraferna icke äro med tillräcklig omsorg och noggrannhet genomarbetade. Der finnas luckor, som måste fyllas, der finnas otydligheter, som måste borttagas, motsägelser som måste upphävas. De nya lagparagraferna äro icke organiskt infogade i de kvarstående paragrafernas ram. Det hela är ett utkast, som onekligen förräder en viss genialitet, men hvars detaljer äro så löst utförda, att det icke kan erkännas som en mönsterritning. Det påminner mera om anteckningarna till en föreläsning, skrifna med abbreviatur, än om en färdig och städad grundlagstext. Det lider väl ej heller tvifvel att, om detta förslag remitterades till högsta domstolen för inhemtande af dess utlåtande, det derifrån skulle återkomma, försedt med en ganska stor mängd erinringar om behöfliga

rättelser, kompletteringar och förtydliganden. Nu veta kammarrens ledamöter mycket väl, att vid hvarje obetydlig förändring af det ringaste stadgande i 1734 års allmänna lag plägar man i Sverige med den yttersta noggrannhet tillse, huru vida den föreslagna förändringen eger inre sammanhang och står i öfverensstämmelse med föregående lagstadganden. Det är sant, att lagstiftningsarbetet derigenom fördröjes för den otålige och försväras för den oskiacklige, men deraf har dock vunnits den fördelen, att mängden så kallad lagförbättring blifvit undanröjd, hvilken i verkligheten icke skulle hafva varit något annat än lagförsämring eller lagförbistring.

Om denna grundsats följts — och särskildt följts af denna kammar — beträffande ändringar i den allmänna lagen, är det alldeles naturligt, att den måste gälla ännu mera i fråga om grundlagsändringar och särskildt i fråga om ändringar af grundlagens fundamentalstadganden.

Den omständigheten, att högsta domstolens utlåtande icke plägar infordras öfver grundlagsförslag, innebär naturligtvis icke, att anspråken å fullständighet, tydlighet och sammanhang äro mindre i fråga om grundlagar än i fråga om allmänna lagars stadganden. Tvärt om, anspråken äro naturligtvis, om möjligt, än större å de förra än å de senare, och den nämnda omständigheten innebär därför ingenting annat än en ökad förpligtelse för öfriga lagstiftande myndigheterna: Kongl. Maj:t, Riksdagens kamrar och konstitutionsutskottet att å sin sida med den yttersta noggrannhet vid grundlagars affattning tillse, att ingen enda lagbestämmelse släppes igenom, som i nämnda afseenden icke håller profvet.

1890 års konstitutionsutskott har enligt min tanke icke varit fullt lyckligt i detta hänseende. Men jag har med det nu anförda icke velat rigta några hårda anklagelser mot utskottet eller dess ärade ledamöter. Det värsta man kan säga om utskottet är, att det själfmant påtagit sig en allt för stor och dess krafter nödvändigtvis öfverstigande uppgift, då det velat både föreslå och i detalj utarbete en definitiv lösning af denna svåra grundlagsfråga, särskildt då lösningen är sådan, att den verkligen har karakteren af en ekvation med många obekanta. Det är gifvet, att ett utskott, som under sin korta samvaro skall granska statsrådets samtliga protokoll och der-till handlägga ett eller annat tiotal propositioner och motioner i grannlaga grundlagsärenden, omöjligt kan hafva tid och ro tillräckligt för att icke blott göra en ny konstitutionel uppfinning, utan äfven utarbete densamma i alla detaljer derhän, att uppfinningens praktiska användbarhet kan anses fullt betryggad. Och utskottet kan icke misstycka, om Riksdagen fordrar en sådan fullkomlig säkerhet för användbarheten, innan den förordar den konstitutionella uppfinningen till erhållande af det kungliga patentet.

Hvad Riksdagens kamrar beträffar, så finnes nog här en och annan, som vill säga oss, att juridiska spetsfundigheter och formella betänkligheter skall man vakta sig för, att det här framför allt gäller att försäkra sig om hufvudsaken, och att hufvudsaken dock är att ändtligen vinna inskränkning af städernas representationsrätt. Men detta tänkesätt, herr talman, har det tredubbla felet, att det icke

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen. (Forts.)

passar till sakens nuvarande läge, icke heller till det politiska läget och framför allt icke till Första Kammarens väl pröfvade skaplygne.

Det passar icke till sakens läge, ty derom kunna vi vara förvissade, att hufvudsaken nu är afgjord, att genomförandet af en lämplig inskränkning i städernas representationsrätt endast är en tidsfråga. Sedan städernas representanter sjelfva så mangrant lemnat sitt medgifvande till en sådan begränsning, lider det ju intet tvifvel, att utväg lätt skall finnas till ävägbringande af en sådan förändring, hvilken förenar samtliga partiets äsigtur utan att förnärma någon, och en sådan förmedling är ju obestridligen vida mer ändamålsenlig och betryggande än den, hvilken sätter hat och split mellan samhällsklasser och partier. För öfrigt, då man allmänt medgifver, att denna förändring icke kan genomföras förr än med år 1893, så torde ett uppskof på ett år derutöfver äfven för den häftigaste och mest nitiske partiman vara temligen likgiltigt.

Tänkesättet passar ej heller för det *politiska läget*, ty vi lefva icke under trycket af sådana yttre faror eller inre oroligheter, som kunna ursäktas en sådan förändring af grundlag, vid hvilken all hänsyn till lagens formella beskaffenhet åsidosättes.

Och slutligen, detta tänkesätt passar allra minst till *denna kammarens skaplygne*; ty hvilken förändring än Första Kammaren i senare tider må hafva undergått, i ett afseende är ju denna elitecorps af nationen sig alltid lik: den är och vill vara en lugnt pröfvande senat, som framför allt fordrar mogenhet i förslagen och skyr förhastade beslut.

Hvartill skulle för öfrigt, herr talman, ett sådant förhastande tjena? Icke ens den lösaste parlamentarism och ännu mindre denna kammare, med dess djupa uppfattning af den monarkiska principen, kan föreställa sig att, äfven om detta förslag med alla dess brister blifver af kamrarna antaget, en Konungens rådgifvare, endast därför och af rent politiska skäl, skulle kunna finna sig nödgad tillstyrka bifall till ett förslag sådant som det nu föreliggande. Ty den Konungens rådgifvare, som har att föredraga detsamma, är ju lagstiftningsarbetets ledare och den högste vårdaren af dess anseende. Vi hafva ännu icke kommit till och komma säkerligen aldrig till sådana politiska förhållanden, att en minister eller en ministär skulle behöfva frukta parlamentariska följder af att afstycka nådigt bifall till ett förslag af denna beskaffenhet. Ty rätt besedt, skulle ju ett sådant afslag icke innebära nederlag för någon annan än dem, hvilka åt förslaget gifvit dess mindre tillfredsställande form, och dessa äro hvarken många eller mäktiga. Resultatet af alltsammans skall väl därför icke blifva någonting annat, än att man finge en mycket god illustration till den sanningen, att i fråga om grundlagsförändringar den rätta arbetsordningen är, att Konungen låter utarbета och framlägga förslag, hvilka Riksdagen har att pröfva, och att den motsatta ordningen, om också teoretiskt möjlig, dock är praktiskt olämplig, hvarpå just denna frågas behandling är det bästa beviset.

Af nu nämnda skäl vågar jag, herr talman, uttrycka den mening, att Första Kammaren handlar både rätt och klokt, om den afslår detta förslag, hvarom jag har äran begära proposition.

Friherre Klinckowström: Den siste ärade talarens anlopp mot nu hvilande grundlagsförslag var mycket väntadt på vissa håll. Detta förslag har liksom alla mänskliga inrättningar icke kunnat blifva så fulländadt i alla sina detaljer, att icke en befogad eller obefogad kritik kan finna anledning till anmärkningar mot desamma. Förslaget har, såsom herrarne litet hvar tagit notis om, i den politiska pressen blifvit granskadt och af eu stor del tidningar fördömdt, hvaremot i en annan del förslaget blifvit efter förmenande på ett talangfullt sätt försvaradt, och anmärkningarna på tillfredsställande sätt vederlagda.

Att döma af den siste värde talarens anmärkningar mot förslaget, skulle man kunna tro, att han i synnerhet med mycken uppmärksamhet läst och instuderat en viss tidnings brinnande artiklar mot förslaget, så vida han icke sjelf författat desamma, hvilket jag låter vara osagdt.

Beträffande det nuvarande tillståndet med afseende å ledamöternas antal i de båda kamrarna och proportionen mellan antalet af de ledamöter, hvilka väljas af stad och de, som väljas af landsbygd i Andra Kammaren, äro förhållandena noggsamt kända och af den beskaffenhet, att en förändring måste ega rum. Vi veta alla, att städernas valrätt i regel är tre gånger större än som blifvit tillmätt åt landtkommuner. Men detta är icke nog; ty enligt riksdagsordningens 13 § mom. 3 har hvarje stad med tiotusen invånare eller mer rätt att utse en ledamot i Andra Kammaren för hvarje fullt tal af tiotusen, medan öfriga städer hvarvt tionde år ordnas i valkretsar, hvilka ega att utse hvardera en riksdagsman. Dessa valkretsar skola innehålla en folkmängd af minst sextusen och högst tolf tusen personer. Sålunda kan det grundlagsenligt inträffa, att städer, som tillhöra en sådan valkrets och tillsammans icke innesluta mer än sextusen invånare, ega samma rätt att utse en riksdagsman som en domsaga med ända till fyratiotusen invånare. Det är först då domsaga eger mer än fyratiotusen invånare som grundlagen tillåter Kongl. Maj:t att dela densamma, hvarigenom hvarje sålunda fördelad domsaga kommer att välja riksdagsman. Här se vi således, att städer kunna finnas, som välja $6\frac{2}{3}$ gånger flere riksdagsmän än landtkommunerna i regel ega att utse. Detta tyckes mig vara en skriande orättvisa mot de senare. Såsom bekant ega för närvarande, det vill säga enligt 1888 års folkräkning, landtkommunerna sammanlagdt 3,888,049 invånare, hvilket utgjorde 82 procent af rikets samtliga invånare; samtliga städer egde 860,208 invånare, det vill säga 18 procent af landets samtliga inbyggare. Nå väl, huru förhåller det sig nu med städernes representation inom riksdagen i Första Kammaren? Som bekant innehåller Första Kammaren för närvarande 147 ledamöter, deraf för städer valde utgöra 13. Men, mine herrar, dessutom ha landstingen valt i Stockholm bosatte personer till ett antal af 34, och vidare ha landstingen valt ledamöter till denna kammare, hvilka äro bosatte i andra städer än Stockholm till ett antal af 33. Andra Kammarens för städer valde ledamöter äro som bekant enligt senaste val 81. Således ega egentligen städerna i landet en medelbar eller omedelbar representation i riksdagen af

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

161 ledamöter. Jemför man härmed landtkommunernas ledamöter, som för närvarande äro 214, så befinnes, att utaf riksdagens 375 nuvarande ledamöter tillhöra städerna medelbart eller omedelbart 161 eller $42\frac{9}{10}$ procent, under det landsbygdens 214 endast utgöra $57\frac{1}{10}$ procent af riksdagsmännens hela antal. Huru orättvist detta är, tyckes mig springa klart i dagen, då, såsom nyss nämndes, städernas befolkning endast utgör 18 procent mot landsbygdens 82 procent af hela befolkningen i riket.

Dem som icke så noga känna till riksdagsförhållandenas inre historia förekommer det må hända underligt och oförklarligt, att landtkommuner, det vill säga landstingen, välja så många af sina representanter i Första Kammaren bland i städer bosatte personer. Synnerligast träffar detta Stockholm med 34 valde ledamöter. Men förklaringen är lätt nog funnen; de fleste af dessa 34 af landstingen utsedde ledamöter, bosatte i hufvudstaden, äfvensom de 33, bosatte i provinsstäderna, äro nemligen embets- och tjänstemän, och detta lemnar mig en osökt anledning att nämna några ord rörande embets- och tjänstemännens ställning till Riksdagen.

Det är mycket förklarligt, och all erfarenhet bekräftar, att embets- och tjänstemän, företrädesvis i Stockholm, önska erhålla mandat som ledamöter af Första Kammaren. Anledningarna äro många; utom att dessa herrar äro rikligen betalda för sitt arbete genom sin innehafvande lön, erhålla de hyresersättning för bostad och hafva således en ganska bekväm tillvaro vid riksdagen. Dessutom äro de enligt grundlagens bud befriade från tjänstgöring, medan de hafva sitt riksdagsmannaupdrag att fylla; vidare vet litet hvar, att en tjänsteman såsom riksdagsman har tillfälle att göra sig bemärkt, att utveckla sina talanger och sin förmåga i flera rigtningar, och detta blir naturligtvis för honom ett trappsteg till vidare befordran. Hvad synnerligast de s. k. förtroendemännen beträffar, så, för att först nämna ledamöterna af Konungens statsråd, är det, synes mig, oegentligt, att desse höge förtroendepersoner skola derjemte ha plats och säte såsom ledamöter af kamrarne, då landstingen dem dertill utsett, vare sig innan de blifvit af Konungen nämnde till statsråd eller ock, såsom understundom händer, sedan de blifvit till statsråd nämnde. Desse herrar förtroendemän hafva i kamrarne så att säga en dubbelnatur med afseende på deras parlamentariska ställning, och hvar och en, som varit med någon tid i riksdagen, har kunnat finna det af det besynnerliga förhållande, att en Konungens rådgifvare stundom uppträder från statsrådsbänken, dervid hans ord ega vigt såsom ett regeringens uttalande, stundom ock, derest han tillika är ledamot af någon af kamrarne, ställer sig, såsom enskild person, på sin plats i kammaren, dervid han icke yttrar sig såsom en Konungens rådgifvare, och hans ord helt enkelt uttrycka hans individuella mening. Detta påminner mycket om en både qvick och lustig komedi, som kallas »ett resande teatersällskap», der direktören, i brist på aktörer, förklarar, att de, som spela prester i första akten, skola spela röfvare i den andra. Det vore icke svårt att skaffa bot för detta förhållande genom att föreskrifva, att förtroendeembetsmän icke skulle ega säte och stämma i riksdagen eller, om de såsom

ledamöter af Riksdagen nämndes till sin höga ställning, de under den tid, deras tjänst deri fortfore, icke skulle få uppträda såsom ledamöter af riksdagen. *Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.*

Flera missförhållanden än det nu nämnda kunde angifvas, men jag tycker att det sagda är tillräckligt, för att hvar och en skall blifva ense med mig derom, att förändring i anmärkta hänseende är nödvändig.

De orsaker — för att återkomma till en sammanfattning deraf — hvilka göra en sådan förändring nödvändig, äro, enligt min uppfattning, för det första missförhållandet mellan stads- och landtkommuners valrätt, enär städerna hafva i regel tre gånger och under vissa förhållanden $6\frac{2}{3}$ gånger större representationsrätt än landsbygden, för det andra orättvisan och obilligheten deraf, att, då städernas sammanlagda befolkning utgör allenast 18 procent och landsbygdens 82 procent af rikets samtliga invånare, med afseende på representationsrätten inom riksdagen ett så omvänt förhållande, som jag nyss nämnde, skall ega rum. Städernas representanter, så väl de medelbara som de omedelbara, uppgå till hopta till 43,9 procent och landsbygdens till endast 57,3 procent af hela antalet representanter; och gifvet är ju, att desse män, som bo i städerna och der betala skatt och som känna till förhållandena derstädes, skola, i stridiga fall mellan land och stad, i regel ställa sig på städernas sida. Den intelligens och bildning, det ekonomiska oberoende samt den fosterlandskärlek, som otvifvelaktigt finnes koncentrerad synnerligast i de större städerna, väger visserligen ganska mycket till förmån för dessa städers representationsrätt, men å andra sidan veta vi nog samt, att just till städerna drager sig en hop folk, tillhörande samhällsklasser, som egna snart sagt sin verksamhet åt att upplösa fäderneslandets lagliga och bestående förhållanden hvad eganderätt, hvad religion, hvad familj och hvad konungamagt beträffar. — De senaste exempel, som de större städerna lemnat med afseende å riksdagsmannaval, tyckas mig vara en illustration till de anmärkningar, jag nyss gjort beträffande denna sanning. På landet finnas visserligen icke i lika grad som i de större städerna koncentrerade alla de nämnda stora och eftersträfvansvärda egenskaperna, men i gengäld finnes ej på landsbygden koncentrerad all den smuts, all den usellhet och allt det elände, som dväljes i de större städerna.

Att en förändring bör ske, lärer väl ingen betvifla. Är det föreliggande förslaget antagligt eller icke, frågar mängen, i betraktande af de anmärkningar, som dels med rätt och dels med orätt framstälts mot detsamma. Hvad mig beträffar, har jag också en, kanske den svåraste, anmärkning att göra mot förslaget; men det skall icke hindra mig att lemna min röst för dess antagande nu, viss som jag är, att, om Riksdagen förkastar detsamma, Riksdagen snart nog kommer att ångra sig.

Jag vill icke inlåta mig på ett kapitel, som öppnades af den siste värde talaren, nemligen hvad regeringen kommer att göra i denna fråga. Det tillhör icke mig att bedöma den saken, och mig synes, att den siste värde talaren kunnat saklöst utesluta denna del af sitt yttrande. Den väsentligaste anmärkning, jag har att

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

framställa mot förslaget, är, att detsamma icke lemnar bot för den oegentlighet, som för närvarande förefinnes. I riksdagsordningens 1:sta § heter det: »Svenska folket representeras af Riksdagen, fördelad i två kamrar, den första och den andra, hvilka i alla frågor» — märken, mine herrar — »hafva lika behörighet och myndighet.» Huru är det nu beskaffadt med denna lika behörighet och myndighet i alla frågor, det vill säga i alla frågor, som enligt riksdagsordningens § 65 skola i värsta fall slitas genom gemensam votering, och hvartill höra frågor om statsutgifter, bevillning och riksbankens eller riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter. Vi hafva år efter år haft erfarenhet och få snart nog åter erfarenhet derom, att, när det kommer till gemensam votering, Första Kammaren icke har samma myndighet som den andra. Jag tillhör visserligen den sida af riksdagen, som plägar afgå med segern i de gemensamma voteringarna, men det hindrar mig icke att anse det anmärkta förhållandet vara origtigt och stridande mot riksdagsordningens första paragraf. Härutinnan borde, enligt min mening, det föreliggande förslaget hafva lemnat hjälp och rättelse samt, i stället för att bestämma ledamöternas antal i Första Kammaren till 150 och i Andra Kammaren till 225, hafva skipat rättvisa kamrarne emellan. Det har icke skett, och jag beklagar det på det högsta; men det oakadt finner jag förslaget så tänkvärdt och dess väsentliga bestämmelser af sådan vikt för den del af riksdagen, som kallar sig den konserverande delen, att jag ej tvekar att uppmana kammaren att rösta för detsammas antagande.

Herr Unger: Jag skall icke upptaga till bemötande de både stora och små anmärkningar, som blifvit gjorda emot nu föreliggande förslag. Jag antager för gifvet, att de under diskussionen blifva vederlagda mig förutan. Jag har begärt ordet så tidigt, som skett, för att, medan de ännu ljuda klart i edra öron, mine herrar, de förolämpningar, som den förste högt ärade talaren tagit sig friheten utslunga mot konstitutionsutskottet, erinra derom, att samme talare i ett annat skede af frågan, då i väsentliga delar samma förslag, som nu föreligger, diskuterades, yttrade sig i helt annan syftning. Efter att hafva framhållit, att han då ännu icke hunnit sätta sig in uti förslagets alla detaljer, yttrade denne talare år 1888: »Vid sådant förhållande tillåter jag mig, under uttalande af ganska stora sympatier för vissa delar af det framställda förslaget, och med det största erkännande för det stora och goda arbete, som utskottet nedlagt på detsamma, yrka afslag på den nu föredragna punkten, så mycket hellre som det ju ännu återstår tvenne riksdagar, för att bearbeta detta ärende i hela dess omfattning. Ett afslag nu behöfver icke betyda ett förkastande af utskottets förslag och de principer, på hvilka det hvilar; det behöfver icke heller innebära någon likgiltighet för lösningen af denna viktiga fråga. Det betyder endast att vi på detta sätt uppskjuta frågan, då vi ty värr icke ega någon annan form för ett uppskofsbeslut.» Det, som *då* ansågs vara ett stort och *godt* arbete, anses *nu* kunna likställas med anteckningar, gjorda i marginalen vid en föreläsning!

Herr Berg, Gustaf: Den förste värde talaren, som synes hafva i denna fråga ganska mycket vexlat åsigter, har emellertid haft en mängd anmärkningar att framställa mot det föreliggande förslaget; men det synes mig, som om den ärade talaren genom anmärkningarnas talrikhet och genom det eleganta sätt, hvarpå de blifvit framförda, fått ersätta hvad som brister i deras verkliga innebörd och betydelse. Jag skall utbedja mig att få till bemötande upptaga en del af dessa anmärkningar, på samma gång jag anbåller att få yttra mig öfver det föreliggande förslaget i dess helhet.

Den första anmärkningen i sakligt hänseende emot förslaget utgår derifrån, att *någon inskränkning i eller fixering af representantantalet icke skulle vara behöflig*. Jag vågar dock påstå, att, om man vill fasthålla vid och ej rubba de grundvalar, hvarpå vårt representationsskick hvilat, är en sådan inskränkning eller fixering nödvändig. Dessa grundvalar äro angifna af hans excellens justitiestatsministern vid det tillfälle, då nu gällande riksdagsordning föredrogs i statsrådet den 5 januari 1863. Enligt dessa beräkningar skulle proportionen mellan de olika kamrarnes antal ledamöter vara den, att Första Kammaren skulle vara sammansatt af $\frac{2}{5}$, och Andra Kammarerna af $\frac{3}{5}$ af hela representantantalet, och proportionen inom Andra Kammarerna emellan landsbygdens och städernas representanter åter den, att de förre utgjorde 130 och de senare 50, det vill säga de förre motsvarade 72 procent och de senare 27 procent. Den beräknade proportionen mellan antalet medlemmar i Första och Andra Kammarerna har intill den dag som är i det allra närmaste bibehållits — förhållandet är, såsom vi veta, att Första Kammarerna har gent emot denna proportion tre representanter för litet, Andra Kammarerna tre representanter för mycket — och således innehåller förslaget i denna del endast ett fastslående af de principer, som 1863 uppställdes, som funno sin tillämpning vid första riksdagen år 1867 och som den dag i dag är ännu äro gällande. Gå vi deremot öfver till proportionen emellan stads- och landtrepresentanter i Andra Kammarerna, möta andra förhållanden, som visa, att samma stabilitet icke i detta fall eger rum. Enligt justitiestatsministerns nyss åberopade beräkning skulle landtrepresentanterna komma att utgöra 130 och motsvara 72 procent, samt stadsrepresentanterna utgöra 50, motsvarande 27 procent; men efter det förhållande, som nu är gällande, uppgå landtrepresentanterna till 147, motsvarande 64 procent, och stadsrepresentanterna till 81, motsvarande 35 procent. Om det fortgår på detta sätt, måste den företrädesrätt, som 1866 års lagstiftare tillade städerna, nå en höjd, som aldrig varit åsyftad. Och om den af 1866 års lagstiftare städerna tillerkända rätt hade sitt fulla berättigande af historiska grunder, så lär man icke gerna kunna säga, att den fortgående stegringen af stadsrepresentanternas antal har samma berättigande. Nu kan man visserligen invända — och gör det också — att städernas folkmängd ökas — och det är sant att städernas folkmängd från 1865 stigit från 12,13 procent till 18,5 procent, det vill säga med 6,37 procent — men såsom ett ovedersägligt faktum kvarstår i alla fall, att, ehuru städernas folkmängd utgör icke fullt $\frac{1}{5}$, utan endast något mer än $\frac{1}{6}$ af rikets befolkning, tillerkänner likväl detta förslag stä-

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

derna $\frac{1}{3}$ af representanterna i Andra Kammaren eller, med andra ord, ehuru stadsinvånarne utgöra 18,50 procent. få de likväl 33 procent af representanterna i Andra Kammaren.

Fixering eller begränsning är emellertid äfven ur en annan synpunkt alldeles nödvändig. Jag fäster mig härvid icke vid det förhållande att, om ökningen af representanternas antal alltjemt fortgår, detta skall förlänga, fördyra och försvåra riksdagsarbetet utan någon motsvarande fördel, utan jag afser den omständigheten, att vårt lilla land har det, i förhållande till folkmängden, största antal representanter, som något land i Europa eger, med undantag af ett enda. Vårt land har en representant på 12,000 invånare, under det att Grekland har en på 13,000, Schweiz en på 15,000, Norge en på 17,000, Spanien en på 24,000, Belgien en på 27,000, Nederländerna en på 29,000 — alltjemt i fortgående skala ända upp till Tyska riket, som har en representant på 118,000 invånare. Och då detta stora tyska rike med sina snart uppnådda 50 millioner invånare kan åtnöja sig med 397 representanter, skulle ej vårt land med $4\frac{1}{2}$ millioner människor kunna känna sig tillfredsstäldt med 375 representanter?

Men, säger man — och jag kommer nu till den andra anmärkning, som blifvit framställd mot förslaget — *om en begränsning af representantantalet nu verkligen är nödvändig, skall den då därför behöfva ske genom fixering? Hvarför icke hellre åstadkomma den genom höjning af de folkmängdssiffror, som ligga till grund för städernas representationsrätt?* I detta hänseende ber jag få säga, att en sådan anordning, som höjning af folkmängdssiffrorna — en anordning som den förste värde talaren antydde och som en del stadsrepresentanter i Andra Kammaren föreslagit — löser icke, blott undanskjuter tills vidare frågan. Höjningen måste nemligen i sådant fall ske successivt, allt efter som representantantalet växte, och en sådan anordning skulle gifva anledning till ändlösa strider emellan dem, som å ena sidan ville höja, å den andra sänka eller bibehålla de folkmängdssiffror, som betingade representanternas antal. — Jag skulle gerna vilja ingå i en kritik af detta, af stadsrepresentanter framställda förslag, men skall inskränka mig till att säga, att, ehuru jag för min del är fullt öfvertygad om att de representanter, som framställt detta förslag, hafva haft god afsigt och god vilja att lösa frågan, jag är alldeles förvissad om, att, derest detta förslag skulle blifva hvilande, det samma, då det vid 1894 års riksdag företoges till afgörande, skulle möta från de dåvarande stadsrepresentanternas sida fullt ut lika mycket motstånd som det förslag, hvilket nu är före. Dessa representanter skulle nemligen då från ett stort antal städer vara valda på programmet: ingen begränsning af representantantalet.

Jag kommer nu till den tredje viktigare anmärkning, som den förste värde talaren antydde och som blifvit från flera andra håll i offentliga diskussioner jemväl inom denna kammare framhållen. Man säger: *redan nu har landtmannapartiet i Andra Kammaren allt för stor öfvervigt; genom förslaget skall denna öfvervigt komma att ökas, och städernas inflytande minskas.* Ja, mine herrar, naturligtvis är

det ett önskningsmål att i detta hänseende ställa vågskålen så jemnt som möjligt emellan lands- och stadsintressena — det är alldeles gifvet — men, då man ser, att vågskålen håller på att slå öfver och det till förmån för, icke alla städer, utan egentligen endast en enda, då gäller att, så vidt möjligt är, bibehålla balansen. Och om nu detta landtmannaparti skulle hafva ett något dominerande inflytande i Andra Kammaren, så tillåter jag mig spörja: hvilket är för det jemna, lugna, måttfulla framåtskridandet lyckligare, att detta inflytande finnes hos nämnda parti, eller att inflytandet från våra försigtige landtmän och våra besinningsfulle stadsrepresentanter allt mer och mer öfverflyttas å ett annat håll, genom en successiv rekrytering af det parti, som skrifvit å sin fana »allmän rösträtt, inga förökade kostnader för vårt försvar» etc.? Landtmannapartiet är visserligen sparsamt, konsekvent sparsamt — en sparsamhet, som ofta varit behöflig, äfven om den någon gång gått till öfverdrift, men landtmannapartiet har aldrig och skall aldrig heller — boppas jag — å sin fana skriva försvarsnihilism, om det samma ock haft och har svårt att få klart för sig det rätta sättet för lösningen af försvarsfrågan — en svårighet, i hvilken landtmannapartiet dock ingalunda stått ensamt. Och skulle nu detta landtmannaparti blifva alltför öfvermägtigt, har ju Första Kammaren med sina 150 representanter till sin hjälp stadsrepresentanterna, till antal af 75 stycken i Andra Kammaren.

Jag skall be att nu få öfvergå till de anmärkningar angående förment *formella brister*, som blifvit mot förslaget framställda. Den förste ärade talaren har, om jag rätt fattade hans ord, beträffande § 6 antydt, att vid ny indelning af valkretsar för Första Kammaren kan inträffa, att en del valkretsar äro berättigade välja flere, andra färre representanter än förut, men att, då, enligt paragrafens 5:te mom., inskränkning ej får ske i vald riksdagsmans rätt att tjena ut sin tid, den ökning i representantantalet, som bör tillkomma en del valkretsar, icke motsvaras af den minskning, som realiter inträdt i andra valkretsar. Huru skall man då tillvägagå? Jag tror och är alldeles öfvertygad om, att derest man sammanställer 4:de mom. med 5:te, skall man med god vilja finna, att företrädesrätten i angifna fall tillhör, i tur och ordning, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 2 äro bestämmande, det vill säga de valkretsar, som hafva den största orepresenterade folkmängd. Storleken af den orepresenterade folkmängden är således, efter min öfvertygelse, bestämmande icke endast då det gäller att utse riksdagsmän på grund af quotöfverskott enligt mom. 4, utan äfven då för en eller annan valkrets valrätten måste suspenderas till följd deraf att rum icke genast finnes ledigt i kammaren. Alltså, den mindre orepresenterade valkretsen får vika för den större orepresenterade valkretsen. — Denna anmärkning är äfven utdragen i sina konsekvenser, i det man säger, att konflikt kan uppstå mellan flere valkretsar, som vid valkretsindelningen förklarats berättigade att utse ökad antal representanter, derigenom att alla kretsarne begagna denna rätt utan hänsyn till om plats finnes eller icke. Jag tillåter mig påstå att i detta hänseende icke förefinnes någon fara. Val-

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen. (Forts.)

kretsindelningen bestämmer nemligen valkretsarnes rätt att utse riksdagsmän med just den förutsättning, som finnes anmärkt i mom. 5 — det kuggbjul, som den förste talaren fruktade skulle välla att mekanismen ginge sönder — den förutsättning nemligen att genom valkretsindelningen inskränkning icke sker i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet. Således, allt efter som ledighet uppstår, inträda de valkretsar, som tillerkänts ökad antal representanter, i denna sin rätt i den ordning, som förut angifvits.

Härförutom finnes det en ytterligare garanti att det bestämda etthundrafetioalet icke må komma att öferskridas, nemligen den garanti, som gifves i § 28 riksdagsordningen. Der heter det, att konungens befallningshafvande skola föranstalta om nya val, hvilket stadgande uti nu ifrågavarande hänseende torde föranleda dertill, att länsstyrelserna i de län, som under förut angifven förutsättning enligt valkretsindelningen berättigats utse förökadt antal representanter, vidtaga den rena förvaltningsåtgärden att tillse, huru många platser, som verkligen äro lediga, och att dessa platser blifva besatta af de valkretsar, som hafva den största orepresenterade folkmängden; och jag föreställer mig, att en sådan åtgärd och ett sådant samarbete mellan befallningshafvandena mycket lätt kan ske, utan att befallningshafvandena behöfva sammanträda till någon gemensam konferens, hvilket jag vill minnas att den förste ärade talaren antydde vara enda tänkbara sättet för samarbete.

Om jag nu öfvergår till 13 §, så har man frågat, hvilken domhafvande skall blifva valförrättare, om, genom delning af domsagor, nya sådana inrättas? Ja, denna fråga torde fortfarande likasom hittills komma att bedömas efter 16 och 18 §§ riksdagsordningen; och skulle möjligen vid denna delning någon särskild föreskrift tarfvas, skall det ske såsom hittills af Konungen i administrativt väg utan att något för samhället vädligt administrativt godtycke derigenom skulle kunna befaras. Dylika kollisionsfall hafva redan inträffat. Jag kan nämna ett: år 1882 delades södra Ångermanlands domsaga i tre. Domsagan var förut delad i två valkretsar och redan till 1883 års riksdag måste fyllnadsväl anställas i den ena valkretsen, och det skedde äfven, ehuru valkretsen var delad mellan tvenne domsagor; och det gick mycket väl för sig utan administrativt godtycke endast på grund af en eukel föreskrift enligt 28 § riksdagsordningen.

Man har äfven sagt, att när domsagorna komma att öfverstiga 150 och således angränsande domsagor (jag tror verkligen, att kammarens ledamöter i allmänhet väl förstå hvad som menas med »angränsande domsagor») skola sammanslås två och två till en valkrets — hvilken domhafvande skall förrätta valet? Jag ber att få i detta hänseende erinra att domsagornas antal för närvarande är endast 116, hvarför det således kommer att förflyta en mycket lång tid, till dess de uppnått talet 150; men att då de en gång uppnått detta tal, torde Konungen genom administrativ lagstiftning kunna på grund af 28 § meddela föreskrift om hvilken domhafvande skall förrätta detta val, så vida man ej föredrager att dessförinnan ordna saken genom en grundlagsförändring eller en vallag.

Jag kommer nu till den sista af anmärkningarne, den anmärkningen, att något öfvergångsstadgande saknas, hvilket skulle utgöra en så synnerligen vådlig brist uti nu föreliggande förslag — en brist hvaraf man dragit den slutsatsen, att, om förslaget sanktionerades till lag, antingen riksdagen genast måste upplösas eller ock, om en sådan upplösning ej skedde, men Konungen framdeles under nuvarande legislaturperiod förordnade om upplösning eller någon riksdagsman doge eller eljest afginge, man skulle sakna alla bestämmelser om, huru val då skulle förrättas. Jag tror, att man här målat faror, som, efter hvad man vid närmare eftertanke bör finna, icke komma att förverkligas. I fråga om Första Kammaren synes det åtminstone mig tydligt att, så fort lagen sanktionerats, skall, med tillämpning af nya 6 § 4 mom. och 7 §, val så fort ledighet uppstår förrättas med ledning af den af Konungen antagna valkretsindelningen. (Om valkretsindelningen skulle, såsom antagligt är, ske före höstvalen i år, tillämpas den då och hela förändringen blir den, att tre valkretsar få utse hvar sin representant öfver det antal de nu hafva. — Beträffande Andra Kammaren, så fins det i 13 § 4 mom. ett otvetydigt stadgande, att den ordning, som af Konungen fastställes, vinner tillämpning vid de val, som näst derefter enligt 15 § 1 mom. skall ega rum; och jemför man detta stadgande med § 15 i riksdagsordningen, som säger, att »val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas inom september månads utgång näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla», så synes, att den nya ordningen ej träder i kraft förr än vid allmänna valen 1893. Men, säger man, om Konungen förordnar nya val eller någon ledamot afgår, huru skall då förfaras? Jo, då ha vi kvar fortfarande 15 § 2 mom., som säger: »förordnar Konungen nya val, eller afgår eljest riksdagsman för Andra Kammaren, innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, verkställas ofördröjligen nytt val för den återstående tiden, det vill säga ett fyllnadsval för den återstående tiden. Men efter hvilken grund? Jo, naturligtvis enligt min åsigt, efter den gamla grunden, ty det står tydligt, att den nya grunden ej skall tillämpas förr än vid nästa allmänna val. Men den gamla grunden är upphäfd, invänder man. Visserligen, men med den modifikation, som öfvergångsstadgandet i 13 § 4 mom. om tiden för tillämpningen betingar.

Jag har nu sett saken från allmän sida; jag vill endast tillägga några ord angående saken från stadsrepresentanternas speciella synpunkt, och i detta hänseende ställer jag mig obetingadt på den basis, att jag är öfvertygad om att för städernas egen fördel det verkligen vore ett önskningsmål om saken löstes nu, ty om man dröjer med denna lösning, skulle det lätt kunna hända, att städerna få ännu mindre än hvad nu bjudes dem. Och särskildt hvad småstäderna angår, vill jag påpeka, att för dem är denna lösning bestämmt en förbättring. Det synes af de tabeller, som konstitutionsutskottet har upprättat, att 4 representanter skulle vinnas åt de 78 småstäderna, det vill säga samma antal representanter, som Stockholm förlorar skulle dessa 78 småstäder vinna; och jag vågar påstå att deraf äro de förtjenta.

Herr vice talman! Jag skall utbedja mig på de grunder jag

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Ändring af haft äran anförä, att vördsamt yrka bifall till det föreliggande §§ 6 och 13 förslaget.

riksdags-
ordningen.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Efter den förste talarens utfömmade behandling af de formella betänkligheter, man kan hysa emot det föreliggande förslaget, vill jag ej besvära kammaren med att ingå på denna del af frågan. Men vid ett yttrande han hade, skall jag be att få anknyta en liten förklaring. Han yttrade nemligen, sedan han skildrat de åsichter, som för 10, ja, för endast 5 år sedan herrskade i kammaren i denna fråga, att det syntes honom som om sedan den tiden en mansålder hunnit förgå. En förklaring för möjligheten af en så snabb omskiiftning i tänkesätt synes mig vara att finna i ett gammalt, ofta citeradt »bevingadt ord» af en snillrik svensk man, som en gång lär ha yttrat om svenska folket, att »det är ett trögt folk, fullt af hetsigheter». Om eljest Första Kammaren skall erkännas för ett troget uttryck för det folk, den representerar, så ligger i Ehrensvärds yttrande en förklaring. Kammaren har äratat igenom tillbakavisat alla försök att rubba den grund, som i detta fall vid det nya representationsskickets införande lades; men i ett nu förändra sig förhållandena. En hetsighet uppenbarar sig, hvilken väl icke gerna kunde förutses för ett ringa antal år sedan, men som dock nu är en verklighet. Om man då efterforskar grunden för denna hetsighet, så får man väl fråga, om det möjligen är ett politiskt intresse, som söker för framtiden befästa sin magtställning, eller om det är ett allmänt konservativt intresse, som söker tillgodose samhällets lugna utveckling. Det må nu vara hvilket af dessa fall som helst, så vågar jag säga, att all erfarenhet har bevisat, det sådana försök sällan äro lyckliga. De framkalla häftiga strider, inbördes agg och förbittring, men utgången lär ändå sällan vara tvifvelaktig. Samhället lyser i sig för många intressen för att kunna åt ensamt ett intresse förläna en uteslutande magt; och de öfriga intressen, som söka arbeta sig fram lyckas vanligen äfven, i trots af alla försök att med lagparagrafer förekomma något sådant. Kammaren inser mer än väl, att jag äsyftar öfriga samhällsintressens täflingskamp med jordbruksintresset, den s. k. modernäringen i vårt land. Det är ett beaktansvärdt och ett viktigt intresse, men såsom det sades i det gamla representationsskickets sista dagar: det får ändå aldrig glömma, att det är många andra intressen i samhället, som behöfva lefva bredvid och jemte detta. Om man nu bifaller detta förslag, har man i sanning gjort en ganska kraftig åtgärd för att bibehålla jordbruksintresset vid en magt, som under flere års tid förekommit de politiskt tänkande i landet snarare för stor än för liten. Och ingenting i de senaste årens erfarenhet torde hafva gifvit oss tillräcklig anledning att nu öfvergå till en annan tankegång.

Vill man åter genomdrifva detta förslag i syfte att dermed stäcka de liberala eller radikala idéer, som man har funnit göra sig gällande i synnerhet i städerna, ber jag få erinra derom, att det ännu aldrig har lyckats att med något slags lagstadgande stäfja idéernas gång och välde. Ett sant konservativt intresse bör finnas i Första Kam-maren; ja väl — men jag anser såsom ett *sant* konservativt intresse

intet annat än det, som vet att i den rätta stunden förena sig med de liberala idéerna och tillfogöra sig dem — *i den rätta stunden*, det vill säga i *mognadens* stund, när de införlifvat sig med nationen och för sitt tillgodogörande för statslifvet behöfva den form, *lag* gifver. Att dessförinnan, under deras strid derute i samhället, söka förekomma möjligheten för en eller annan representant att få uttala till och med de längst avancerade idékretsarnes åsichter behöfves icke och gör intet gagn.

Om förslaget bifalles, dödas icke derigenom de svenska städernas betydelse. Jag har visst icke den ringa tro om de svenska städernas lifskraft och inflytande på samhällslifvet, att jag skulle tänka, det detta skulle tillintetgöras, därför att förslaget antoges. Men jag upprepar hvad jag erinrade kammaren om i fjol; det skulle mycket förändra mig, om ej från den dag, förslaget af Första Kammaren antagits, detta komme att bilda utgångspunkten för en försvagad magtställning för kammaren sjelf. Det har varit på understödet från Andra Kammarans stadsrepresentanter, som Första Kammaren har kunnat bygga sin betydelsefulla rol i vårt statslif — betydelsefull ej minst för det understöd den skänkt regeringsmagtens följdriktiga utöfning inom landet vid tillseendet af samhällsintressenas lyckliga utveckling. Och *der*, mine herrar, tror jag, att den viktigaste betänkligheten emot antagandet af förslaget är att finna.

Den siste ärade talaren påpekade såsom ett skäl för detta förslags antagande, att den proportion, som vid riksdagsordningens trädande i verket förefans mellan stadsrepresentanter och landtrepresentanter, nu skulle vara så mycket rubbad. Men skalan var ju i den antagna riksdagsordningen glidande. Det var ej riksdagsordningens mening, att den såsom utgångspunkt fastställda proportionen *alltid* skulle fortfarande vara densamma. Det är ett orimligt antagande, som saknar hvarje stöd af lagens både bokstaf och mening. Och var det *icke* meningen att förhållandet skulle fastslås, utan att städerna i mån af sin tilltagande betydelse i samhället också skulle få tilltagande betydelse i representationen, förklarar jag, att hvad den ärade talaren i detta afseende anfört, saknar grund.

Jag vill ej upptaga tiden med att bemöta allt hvad som kunde vara att bemöta i den föregående talarens anförande. Jag vet för väl, att det ej är genom skäl och motskäl som kampen i frågor som denna utkämpas. Jag har blott velat för egen del såsom stadsrepresentant uttala min mening i frågan, hvilken jag sammanfattar i en framställning till herr vice talmannen om afslag på föreliggande förslag.

Herr Sjöcrona: Visserligen har jag redan under sista riksdagen haft tillfälle att uttala mig i den här föreliggande utomordentligt viktiga frågan, men jag anser det för mig angeläget att åtminstone få till kammarens protokoll förklara, att jag fortfarande står på samma ståndpunkt som då. I fråga om anledningen till att detta förslag framkommit och det syftsmål, som man egentligen dermed vill vinna, är jag ej af stridande uppfattning mot dem, som framlagt det samma och nu, såsom det tyckes, lifligt önska framgång deråt. Jag anser

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

för min del, att man bör på något lämpligt sätt inskränka den ohej-
dade tillväxten af de stora städernas representantantal i Andra Kam-
maren, och numera lär det väl ej vara många, som ej dela denna upp-
fattning. Vi veta ju, att städernas egna representanter i Andra Kam-
maren mangrant afgifvit en motion i sådant syfte. Om denna mo-
tions antaglighet behöfver jag nu ej yttra mig. Är den icke lämplig,
så är det ju ganska lätt att, om detta hvilande förslag faller, åstad-
komma en motion, som kan ligga till grund för konstitutionsutskottet
att framlägga ett bättre och mera lämpligt förslag. Jag vill emel-
lertid nu fästa uppmärksamheten på, att det hvilande förslaget just
förfeljar det syftemål, som man egentligen velat vinna, nemligen att
inskränka de stora städernas representantantal; ty det är ett känt
förhållande, som med all sannolikhet kommer att under lång tid fort-
fara, att de stora städernas folkmängd ökar sig hastigare än de smås.
Följden deraf blir den, att när de stora städernas folkmängd ökat sig
så mycket, att de skola ha flere representanter af de föreslagna 75,
denna ökning kommer att ske på de små städernas bekostnad. Man
skall således utestänga dessa representanter, om hvilka en föregående
talare, som försvarade förslaget, yttrat, att de vore just »de besin-
ningsfulla stadsrepresentanterna.» Jag kan ej tro, att detta egent-
ligen kan vara Första Kammarens mening.

Då jag förra året yttrade mig om detta förslag, fäste jag mig
endast vid dess materiella innebörd och ingick ej i någon kritik af
förslagets redaktion och formella beskaffenhet. Jag får bekänna, att
sedan jag nu noggrant granskat detta förslag äfven ur denna syn-
punkt, finner jag att mycket allvarsamma betänkligheter möta mot
detsamma. Derom behöfver jag ej ingå i detalj, ty den förste tal-
aren har på ett så omsorgsfullt och talangfullt sätt visat dessa brister,
att något vidare ej behöfver derom anföras. Den af mig åsyftade
talaren, som försvarade förslaget, har sökt bemöta dessa anmärk-
ningar. Jag har ej funnit mig af hans bevisning öfverbevisad och
vill upptaga ett par af hans yttranden till bemötande. Han sade
att, när konflikt uppstod om hvilken valkrets skulle välja riksdags-
man, skulle Konungens befallningshafvande hafva konferens för att
lösa den frågan. Jag vågar påstå, att detta medel är absolut omöj-
ligt att anlita. Visserligen få Konungens befallningshafvande i två
eller tre län hålla gemensamma sammanträden om gemensamma an-
gelägenheter, men att hålla gemensamma sammanträden för att lösa
frågor om grundlags tillämpning, tror jag ej låter sig göra. Han
yttrade vidare, att om en ledighet under de närmaste åren skulle
uppstå, skulle naturligtvis vid frågan om, huru valet skulle ske, i
valkretsen tillämpas de nu gällande bestämmelserna. Men jag vågar
ifrågasätta, om man verkligen kan tillämpa grundlagsbestämmelser,
som redan äro upphäfd. Beträffande sjelfva det materiella innehållet
i förslaget, skall jag ej upprepa hvad jag sista året anförde, men
ber endast att få erinra derom, att det nu hvilande förslaget åsyftar
att upphäfva en historisk och oomtvistigen riktig grund för valrät-
tens utöfvande och i dess ställe sätta alldeles godtyckligt valda siffror.
Om man på detta sätt, så att säga, vänder ut och in på förhållan-
dena och utgår från en godtyckligt vald siffra och sedan stadgar, att

på det eller det sättet skall detta antal delas ut mellan kamrarne, kan jag ej finna annat än att, enligt grundlagens bud derom, att båda kamrarne äro likställda, den Första Kammaren skall hafva lika många representanter som den Andra. Jag har hört deremot invändas, att i alla andra länder är det så, att öfverkammaren har ett färre antal än den andra, men det är för mig icke något skäl. Ett lands grundlag står i oskiljaktigt samband med öfriga lagar och författningar inom det landet, och man kan ej nympha lösryckta bestämmelser från ett land på ett annat. Lagstiftningen måste bero af hvarje lands särskilda förhållanden. Hos oss finnas ej några förhållanden, som nödvändigt påkalla, att Första Kammarens ledamöter skola vara färre än den Andras, tvärt om. — Den hufvudsakligaste anmärkningen mot detta förslag är dock den, att det för all framtid orubbligt fastslår, att en klass medborgare skall hafva enväldet inom den svenska riksdagen. Skulle jag nu tvingas att välja en sådan klass, då skulle jag visserligen välja den klass, som här åsyftas, nemligen hemmansegarnes; men jag älskar ej enväldet i någon form och framför allt ej hos en stor klass eller ett parti, ty det är en känd sak, af all historias vittnesbörd bekräftad, att allt ansvar, som delas på många, kännes mindre, och resultatet af ett sådant envælde blir därför ej det bästa.

Mine herrar! Man har sagt, att detta förslag möjligen skall falla i Andra Kammaren till följd af någon slags kombination. Jag tror icke, att så sker, när det kommer till afgörande. Det är således på Första Kammaren, som ansvaret hvilat, det är Första Kammaren, som skall, sin pligt likmätigt samt trogen sin uppgift och sina traditioner, representera det betänksamma och återhållsamma elementet. Första Kammaren står nu vid afgörandets Rubicon, inom kort skall det visa sig, om Första Kammaren säger sitt *alea est jacta* — tärningen är kastad. Må en hvar besinna, att tärningsspelet gäller fäderneslandets framtid! Jag yrkar afslag.

Herr Ölander: Jag har vid de båda senaste riksdagarne i denna fråga uttalat min åsigt och framlagt skälen för densamma. Att jag dervid på det lifligaste slutit mig till det nu hvilande grundlagsförslaget, torde måhända kammaren erinra sig. Jag vill därför icke nu trötta kammaren eller förlänga diskussionen med att ånyo upprepa dessa åsichter och skäl, jag vill endast i korthet bemöta de väsentligaste af de anmärkningar, som derefter blifvit i formelt afseende framkastade mot förslaget. Men därförinnan ber jag att få förutskicka den invändningen, — och den gäller nästan alla dessa anmärkningar — att om verkligen några grunder finnas för desamma de likväl förefalla mig ega så ringa betydelse, att de ej kunna eller böra rubba det med så mycken omsorg utarbetade och på så goda grunder hvilande förslaget. Och jag är den förste talaren tack skyldig därför, att han mot förslaget ej framstälde några värre eller svårare anmärkningar, än de af honom nu anförda. Detta synes mig gifva förslaget en mycket större styrka än det hade förut. Detaljer kunna ju i mån af behof under tidernas lopp ändras, tilläggas eller förtydligas. Ingen af anmärkningarne angriper förslagets grund-

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

valar; och hvilken byggmästare skulle väl företaga sig att nedrifva en hel byggnad därför att en trappafsats fattades här eller en dörr borde anbringas der, när det står honom fritt att med sjelfva byggnadens bibehållande i orubbadt skick i öfrigt när som helst rätta dessa felaktigheter?

Jag sade: om någon grund finnes för de gjorda anmärkningarne, men jag påstår bestämdt, att någon sådan *icke* finnes. Jag påstår, att dessa anmärkningar äro origtiga, och jag tror mig kunna bevisa det.

Jag vill då börja med den första, den viktigaste, den som så att säga går förslaget in på lifvet och som, om den vore grundad, vore den för förslaget farligaste. Man har sagt, att förslaget saknar bestämmelse om när och på hvad sätt det skall börja tillämpas, när och på hvad sätt öfvergången från den gamla till den nya lagen skall ega rum.

Då en ny lag ej innehåller några bestämmelser i detta hänseende, finnas två rättsregler att iakttaga, den ena, att lagen träder i gällande kraft, så snart den blifvit sanktionerad, och den andra, att lagen ej får gifvas retroaktiv verkan. Nu kan det väl vid första påseendet förefalla som om dessa rättsregler stode i strid med hvarandra, att det skulle vara svårt att på en gång efterkomma dem båda. Men så är ej förhållandet. De flesta lagstadganden sakna bestämmelser härom och jag vet för min del ej, att några svårigheter förefunnits att ändock tillämpa dem utan att derigenom kränka rättsförhållanden, som förut uppstått under skyddet af då gällande lag. Det nu föreliggande förslaget saknar verkligen också några egentliga bestämmelser om när dess tillämpning skall börja. Det skall således genast träda i kraft men det får ej gifvas retroaktiv verkan; och, ehuru, såsom jag nyss nämnde, detta är en naturlig, en gifven rättsgrundsats, hvarom man icke behöfver lagstadga, har likväl lagförslaget meddelat tydliga och klara föreskrifter, huru härvid skall tillgå i fråga om Första Kammaren uti § 6 mom. 5 och i fråga om Andra Kammaren uti § 13 mom. 4.

Låt om oss nu tillse, huru, med ledning af dessa bestämmelser och de båda nyss angifna rättsreglerna, det nu föreliggande förslaget, om det blir lag, skall börja tillämpas, huru öfvergången skall ske från den den gamla till den nya lagen.

Vi kunna förutsätta att lagen blir antagen af kamrarna och af Kongl. Maj:t sanktionerad under denna riksdag. Den skulle alltså genast träda i gällande kraft; men, som alla valkretsar då äro representerade af för viss tid utsedde representanter, kan naturligtvis ingen rubbning ske i bestående förhållanden, så länge mandaten gälla. Men hvad som deremot genast kan och bör ske, är fastställande af den ordning i fråga om valkretsarne och antalet riksdagsmän för hvarje valkrets, som det åligger Kongl. Maj:t att bestämma. Huru lång tid dertill erfordras känner jag icke, men jag vill antaga, att det kan ske under loppet af detta år. Hvad skall sedan ske? Hvad är att iakttaga, då denna ordning blifvit fastställd? En lagkunnig lagtolkare skulle nog med tillämpning allenast af allmänna rättsgrundsatser kunna reda sig med svaret på denna fråga, men det behöfver han icke; ty lagen

giver honom här en tydlig ledning. Den säger, i fråga om Första Kammaren, att »vid tillämpning af den sålunda fastställda ordningen skall iakttagas, att inskränkning icke sker i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet», och mera behöfver den icke säga. Om således en valkrets, enligt den nya ordningen, skulle ega att utse en riksdagsman mer än förut — nå väl, så snart valordningen är fastställd, företager denna valkrets val af den felande representanten, men de redan befintliga mandaten förblifva orubbade. Så snart dessa utgå eller ledighet eljest uppstår, fortgår tillämpningen, dock alltid med iakttagande af att rättigheten att utse ytterligare en representant ej inträder, så vida derigenom och genom den förra representantens bibehållande antalet ledamöter i Första Kammaren skulle öfverstiga 150. Hvilka af flera härtill lika berättigade valkretsar i sådant afseende skola gifva vika, derom vill jag yttra mig längre fram i sammanhang med en annan anmärkning. Detta med afseende å Första Kammaren.

I fråga om den Andra åter, säger lagen klart och tydligt i 13 § 4 mom.: »den ordning, som sålunda fastställs, vinner tillämpning vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skall ega rum.»

Under den nyss gjorda förutsättningen, att den nya ordningen fastställs under innevarande år, skulle den sålunda komma att tillämpas vid valen 1893. Skulle den åter, emot förmodan, ej blifva fastställd förr än 1894, eller efter valtidsens utgång 1893, skall den tillämpas först vid valen 1896. Att på nu uppgifvet sätt måste förfaras, är, såsom jag redan nämnt, fullt klart och tydligt utan att derom behöfver lagstadgas. Men när nu ett dylikt stadgande finnes i lagen, kan man icke med skäl säga att den lider brist på bestämmelser i detta afseende.

Vidare har man anmärkt, att, då domsagornas antal öfverskrider 150 och 2 domsagor sålunda måste sammanslås till en, bestämmelse saknas om, hvilken af de båda domhafvandena skall förätta valet.

Denna anmärkning står i nära sammanhang med en annan anmärkning, nemligen att liknande bestämmelse saknas för det fall att domsaga delas under loppet af en valperiod. Ja! Föreskrift i sistberörda afseende saknas äfven i nu gällande lag, och denna brist har varit så litet känbar, att, så vidt jag vet, icke någon enda motion om dess afhjelpande blifvit väckt under hela den tid lagen varit gällande. Att denna brist sålunda ej är af stor betydighet torde vara temligen tydligt. Men kan man verkligen säga att lagen — den gamla så väl som den nya — icke alls innehåller någon bestämmelse härom? Jo, det gör den på sätt och vis. Ut i 16 § i nu gällande riksdagsordning föreskrifves, att i valkretsar, som bestå af flera städer, skall valet ske inför magistraten i den stad, som har den största folkmängden. Med ett sådant lagstadgande för ögonen torde väl icke någon domare vara tveksam om, huru i detta fall, äfven på landet, skall förfaras. Men om vi verkligen, det oaktadt, skulle anse mera bestämda föreskrifter härom vara erforderliga, så hafva vi i sanning mycket god tid att vänta härpå, ty såsom en föregående

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen. talare redan påpekat, måste ännu 34 domsagor i hela riket uppstå, innan denna brist skulle göra sig gällande, åtminstone i andra afseenden än der densamma redan förefinnes enligt nuvarande lag.

(Forts.)

Vidare har man frågat: i hvilken ordning — och nu återkommer jag till hvad jag nyss undansköt — flera till utseende af ytterligare en riksdagsman i Första Kammaren berättigade valkretsar ega att vid uppkommande ledighet begagna sig af denna rätt. Svaret härpå finnes i 6 § 4 mom. och lyder så här: »de valkretsar, hvilkas folk-mängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 2 äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne.» Detta stadgande afser visserligen omedelbart att iakttagas af Kongl. Maj:t vid fastställande af den omförmälda ordningen i fråga om valkretsarne och antalet riksdagsmän, men lagen uttalar dermed också en allmän rättsgrundsats, och om Kongl. Maj:t är skyldig att efterkomma denna, så äro väl valmyndigheterna det äfven; dessutom få väl valmyndigheterna handla såsom Kongl. Maj:t befäller. Kammaren skall nemligen hos Kongl. Maj:t anmäla när ledighet uppstår, och Kongl. Maj:t har då att gifva befallning åt den af dess befallningshafvande, som enligt denna paragraf och den deri uttalade rättsgrundsatsen sådant tillkommer, att gå i författning om utseende af riksdagsman i den afgångnes ställe. I öfrigt tror jag, att Kongl. Maj:t icke skall underlåta att i sammanhang med fastställande af den nu ifrågavarande ordningen meddela bestämmelser i berörda afseende. Så vidt jag kan förstå, faller detta inom gränserna för de stadganden, som dessa ordningar böra innehålla.

Slutligen har man anmärkt att städer, hvilka, under det att en valordning är gällande, utgå ur landsting, måste blifva orepresenterade i Första Kammaren ända till tiden för nästa val. Denna anmärkning har visserligen, så vidt jag vet, icke blifvit åberopad här, men utom riksdagen och i hufvudstadstidningarna har den förekommit. Den är emellertid så obefogad, att jag ej vet huru man kunnat framkomma med densamma. Vid fastställandet af den förra valordningen deltog ju staden i landstinget och var med om att välja riksdagsmän för den krets, dit den hörde. Dessa riksdagsmän äro ju således också utsedda för staden och skola representera denna, till dess någon af dem afgår och staden derigenom kommer i tillfälle att begagna sig af sin rätt att utse egen riksdagsman. Detta finner jag vara så klart och tydligt, att någon förklaring deröfver icke borde vara erforderlig.

Åtskilliga andra anmärkningar hafva väl äfven blifvit framställda, men dels hafva de redan af föregående talare bemötts på ett sätt att jag icke tror mig kunna göra det bättre, dels äro de af så ringa betydhet, att jag anser mig ej böra förlänga mitt anförande med att här upptaga dem.

Det har till och med uttalats farhågor för att Kongl. Maj:ts administrativa magt skulle komma att genom förslagens antagande blifva obehörigen utsträckt. Jag kan icke dela dessa farhågor och minst hade jag väntat att få höra dem uttalas i denna kammare.

De anmärkningar, jag nu anfört, afse visserligen blott förslaget formella sida, men de hafva blifvit framställda med sådant allvar och sådan öfvertygelse om deras rättighet, att det icke förvånar mig, att de kunnat göra en och annan lättrogen tveksam; man har ock för bättre eftertrycks skull spridt ut dem i alla tidningarne, ja man har till och med hotat med riksdagsupplösning. Detta sista var väl dock ett något vågadt skrämskott; ty det fordras väl ej stor urskiljning för att märka, att detta skott endast var laddadt med löst krut.

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Jag hoppas emellertid, att anmärkningarne efter diskussionen i dag skola förlora sin betydelse och icke inverka på dem, hvilka i öfrigt anse förslaget antagligt och ämnat skänka det sin röst.

Hvad nu åter angår anmärkningarne mot sjelfva innebörden af förslaget, stödjade de sig naturligtvis på redan för länge sedan och efter lång ansträngning fattade åsichter, hvilka det skulle blifva svårt för mig att rubba. Dessutom hafva de redan förut i bättre och väl-taligare ord, än jag kan åstadkomma, blifvit af andra vederlagda. Jag vill därför inskränka mig till att endast uttala den förhoppningen, att alla dessa anmärkningar skola bryta sig och förlora sin udd mot den känsla af trygghet, som lagförslaget måste ingifva hvar och en, som inser att en rubbning af magtställningen inom kamrarne skulle vara för det allmänna ödesdiger.

Det är sant, hvad man sagt, att städerna inom sig gömma mycken bildning, mycken intelligens, många framstående förmågor; men de gömma också mycket annat, och bildningen och förmågan äro icke alltid de, som segra vid valurnorna.

Vår nuvarande valcensus till Andra Kammaren är tillräckligt låg för att äfven framsläppa många andra element, och denna census kommer säkerligen icke att höjas, möjligen att sänkas, och skulle, trots allt motstånd, den mycket beprisade allmänna rösträtten slutligen blifva införd, då, mine herrar, tror jag, att alla de, hvilka i dag i denna kammare uppträdt såsom förslaget ifrigaste motståndare, skola, derest det ändå antages, vara tacksamma därför, men, om det förkastas, beklaga att de bidragit till dess fall.

Jag yrkar bifall till förslaget.

Herr Törneblad: Det kunde vara onödigt att ytterligare förlänga diskussionen i dag, då uppskof blifvit af Andra Kammaren beslutadt, men då jag är osäker, dels buru vida ett sådant yrkande bör framställas, och dels om det vinner bifall, tillåter jag mig att med några ord belysa frågan, så mycket hellre som jag tror, att ett och annat missförstånd här gjort sig gällande.

Ingen kan lifligare än jag, som för närvarande har att göra med förberedande anordningar till ett möjligen blifvande riksdagshus, behjerta nödvändigheten deraf, att antalet ledamöter i båda kamrarne ej blifver obegränsadt ökad. Det blefve en nästan fysisk omöjlighet att i framtiden under sådana förhållanden anordna tillräcklig plats för landets representanter. Likaså kan jag ej heller undgå att finna rättigheten deraf, att ökningen af stadsrepresentanterna icke heller bör få fortgå på sätt nu varit fallet. Men jag tror, att hvarken förslagets

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

anhängare eller dess motståndare i det afscendet förneka, att en förändring bör ske, åtminstone att döma af den motion, som blifvit framlagd i Andra Kammaren. Således, hvad syftet beträffar, dels möjligheten att ej öka hela representantantalet, dels möjligheten att ej städernas representantantal för mycket tillväxer å sin sida, hvad det *syftet* angår, är förslaget godt och riktigt. Men, mine herrar, *ett* är syftet, *ett* är väljandet af det rätta medlet för befrämjande af ett sådant syfte, och i det afscendet lär ej kunna förnekas, att icke äfven andra utvägar kunna gifvas. De hafva blifvit anvisade dels i föl i ett par reservationer, dels i år i en motion, och möjligen torde ännu flera stå att finna. Återstår då att tillse, huru vida den väg, som nu skulle väljas, är sådan, att den verkligen råder bot på olägenheterna, och framför allt, om den ej kan vara sådan, att den är behäftad med andra och väsentliga olägenheter.

Jag måste upptaga ett par af de flerfaldiga anmärkingar, som här blifvit gjorda, så mycket mera som en af dem torde behöfva kompletteras.

Det har af en talare på smålandsbanken blifvit hänvisadt derpå, hurusom i det hvilande grundlagsförslaget en temligen tydlig anvisning lemnas, huru man skall förtära i händelse det uppstår någon kollision mellan valkretsars rätt att utse riksdagsmän, och han har då fäst uppmärksamheten på, om jag får begagna uttrycket, öfverskottsvalkretsar, d. v. s. de, som nu här i denna uppgjorda tabell äro till antalet 12 och skola utse riksdagsmän blott i den händelse att den vanliga qvotindelningen ej skulle lemna tillräckligt antal. Jag ber att till så väl honom, som ock till utskottets ärade ordförande få framställa en vördsam förfrågan, huru de hafva tänkt sig saken, i händelse det skulle inträffa att några sådana valkretsar icke komme att finnas, och detta är en möjlighet, som är långt ifrån aflägsen. Ty vid genomgående af siffrorna för 1889 års folkmängd i stad och på land öfver hela riket och vid jemförelse mellan dessa siffror, eller 1888 års siffror, och de för 12 år förut, kan man mycket lätt komma till den förutsättningen, att icke år 1891 eller år 1893, men möjligen 1901 det skulle kunna inträffa att några sådana öfverskottsvalkretsar alls icke behöfvas, utan att Första Kammaren då skulle innesluta 150 riksdagsmän, valde enligt den vanliga qvotindelningen för stad och för land. Det är ej så långt dit. Det behöfves blott, att 5 städer, hvilka nu stå ganska nära siffran 25,000 — de äro Upsala, Karlskrona, Gefle, Jönköping och Helsingborg — vid den tiden hafva uppnått den siffra, som berättigar dem att utträda ur landstingen, och att 9 landsting och större städer komma i den belägenhet, att för de valkretsarna tillsammans skola utses 9 nya riksdagsmän, under det att 2 landsting skulle mista 2. Det är 138 valområden enligt 1888 års folkmängd. Lägga vi då till dessa 5 städer och de 9 kretsar, som behöfva hvar sin, så gör detta 14, eller tillsammans 152, under det att 2 landsting skulle kunna tänkas mista hvar sin representant. Men dessa senare landsting, som skulle kunna förlora hvar representant, kunna möjligen några år förut hafva skickat representanter till riksdagen, hvilka enligt förslagets tydliga bestämmelse ej få beröfvas sin rätt att sitta i kammaren, och hvilka af de då inträdande valkretsarna, de 14, skola

då mista sin rätt? Man skulle kunna säga att det blefve de stadsvalkretsar, som kommit till och skilt sig från landstingen, de voro 5, och och deras rätt ej får inträda förr, än kammarens antal på annat sätt skulle minskas. Men att den senare uppfattningen icke kan anses riktig, därför har utskottet sjelft sörjt genom att i 6 mom. säga: »Upphör stad att i landsting deltaga, må, så länge då gällande ordning för valen länder till eiterrättelse, stadens rätt att utse riksdagsman inträda allenast i det fall, att ledighet uppstår i den valkrets, staden förut tillhört.» Det är sålunda *mellan* indelningarna af valkretsar, som denna rätt suspenderas, men ej *vid dessas fastställelse*, utan der är Kongl. Maj:t helt enkelt förbunden, enligt förslaget, att gifva städerna deras rätt.

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Jag kan ej heller tänka mig, att om t. ex. något landsting i södra Sverige skulle mista en riksdagsman, men hafva utom det fastställda antalet en redan vald sådan och ett annat landsting i t. ex. norra Sverige hafva att välja en riksdagsman till, man skulle genom telegram från norr till söder öfverenskomma, att val för den norra valkretsen ej skulle ega rum, så länge den södra hade sin representant, och ej heller kan jag tänka mig, att Kongl. Maj:t kan förordna derom, då han gör valkretsindelningen. Ty det står i 5 mom., att det ej är vid valkretsindelningens fastställande, utan vid tillämpningen, som det skall iakttagas, »att inskränkning icke sker i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet». Jag utprepar alltså den frågan: om icke några öfverskottsvalkretsar finnas, huru då lösa kollisionsfrågan?

Vidare skall jag ytterligare upptaga frågan om nödvändigheten för Kongl. Maj:t att, om förslaget antages och vinner Kongl. Maj:ts bifall, upplösa riksdagen. Det kan icke komma i fråga. Tvärt om, det vore en omöjlighet hvad Andra Kammaren vidkommer. Man har härom sagt, att den nya grunden icke skulle vara tillämplig förr än vid 1893 års val, och det är fullkomligt riktigt; man måste då hålla sig till den gamla grunden. Men den gamla finnes icke. I författningssamlingen finnes ej någon sådan 13 §; den lyder på annat sätt, och därför frågas, huru vida man kan juridiskt öfvertyga sig att val kan ega rum enligt en författning, som ej längre finnes. Nu kan jag icke bestämdt säga, huru vida det icke skulle gå på administrativ väg genom någon bestämmelse; men den, som öfvervakar valen, det är högsta domstolen, och jag kan ej vara säker på att högsta domstolen tillämpar en paragraf, som ej finnes. Det är åtminstone ytterst tvifvelaktigt.

Efter dessa i korthet framställda anmärkningar vill jag nu öfvergå till frågan, huru vida också förslaget träffar hvad förslaget är afsedt att träffa.

Förslaget träffar, såsom redan af en annan talare är angifvet, hufvudsakligen en del medelstora och möjligen några mindre, men ej de större städerna; ty deras folkmängd växer så pass fort, att genom ökningen af folkmängdsiffrorna de få någorlunda bibehålla eller öka sin rätt, hvaremot de städer, som skulle få utse hvar sin riksdagsman, hafva svårt att få det.

Nu vill jag vädja till kammarens ledamöter, huru vida, om den fara förefinnes, som man trott sig finna, den finnes i de stora, de

Ändring af medelstora eller i de smärre städerna? Svaret får hvar och en gifva §§ 6 och 13 efter sin egen erfarenhet i saken.

riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Jag misstänker dock att faran icke är så stor, som man har tänkt sig. Är det nu så, att det i allmänhet skulle gå en mera bestämd radikal strömning genom allt hvad stadsinvånare heter, torde det icke vara så alldeles säkert, att ej denna strömning kan få sitt utflöde äfven på den lugna landsbygden, och att man möjligen skulle derifrån kunna under andra förhållanden, och under minskad möjlighet af kontroll genom städernas valrätt, få igen hvad man försökt kasta ut från vissa städer. Dertill ber jag kammarens ledamöter ytterligare komma i håg, att Sverige har en egendomlig ställning, skild från många, ja de flesta andra länders i representationshänseende. Sverige är nemligen bundet vid distriktval så, att hvar och en väljer inom sitt distrikt. Om jag nu tänker mig alla dessa distrikt på landsbygden, är det klart att, med erkännande af all den stora erfarenhet, det samhällsintresse och den skicklighet i allmänna värf, som finnes hos så många landsortsrepresentanter, är det gifvet, att man mot inskränknungen att icke kunna välja utom sitt distrikt har ett visst korrektiv deruti, att genom stadsvälen i Riksdagen kunna inväljas en hel mängd personer, som representera olika åsichter, uppfattningar, yrken och bildningsgrader m. m., hvilket ju måste för landet i dess helhet och således ock för landsbygden vara en fördel. Ty långt ifrån att det är en fara uti att i Riksdagen finnas representanter äfven för sådant, som vill bana sig väg utom densamma, är det vida bättre att hafva inne en och annan af dess målsmän, på det att dessa må se och finna, att det är någonting helt annat att utanför klandra lagstiftningen och att inom riksdagen med känsla af ansvar deltaga i en lagstiftning, som skall grunda landets väl för framtiden.

Men jag har ett annat skäl att tro, att faran ej är så stor och att det ej vore så lyckligt att i närvarande stund mot den befarade radikalismen sätta en dam, hvars vidd man kanske ej fullt kan beräkna för framtiden, då i sjelfva verket kamrarna i närvarande tidpunkt handla under trycket af en mera tillfällig stämning, som på vissa håll har söndrat gifna meningsfränder och åtskilt intressen, hvilka i fråga om samhällsbevarande tendenser i sjelfva verket snarare höra tillsammans än böra vara från hvarandra åtskilda. Jag tror därför, att det kan vara farligt att göra en grundlagsförändring för framtiden under tillfälligheten af en stämning, om hvilken många af oss, så väl på ena som andra sidan, äro med om att beklaga, att den söndrar hvad som borde vara förenadt och förenar hvad som borde vara söndradt. För min del är jag öfvertygad om att, hvarken med afseende på faran eller med afseende på grunden att stå på, det i närvarande ögonblick skulle vara nödvändigt eller rådligt att åstadkomma en representationsförändring, som fixerar för en längre tid, hvad som icke bör fixeras, oberäknadt att det finnes många andra utvägar att råda bot för de olägenheter, hvilka i visst afseende, jag erkänner det villigt, jag skulle vara den förste att vilja se afhjelpa. Jag måste sålunda yrka afslag.

Herr vice talmannen tillkännagaf, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Casparsson: Det är en mycket viktig sak, då man fram-
 lägger en ny anrättning, vare sig på det politiska eller på det kuli-
 nariska området, att åt denna anrättning gifva ett pikant namn. *Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.*
 Jag erkänner villigt, att i detta fall äro de politiska kokkarne mycket
 mera uppfinningsrika än profana. Det föreliggande förslaget
 är: *inskränkning i städernas representationsrätt.* Detta namn har
 nyss blifvit användt af den parlamentariske mästerekocken, som in-
 ledde diskussionen. Det är ju naturligt, att, då ingen tycker om en
 inskränkning i sin lagliga rätt, det föreliggande förslaget skall väcka
 opposition från städernas sida. Vi hafva också sett en sådan opposi-
 tion framställd i form af motion från de 70 laguttolkarena i Andra
 Kammaren. Men sjelfva namnet innebär blott en half sanning, och
 halft sanningar äro ofta mera vilseledande än hela osanningar.

Så vidt jag kan finna, är det blott sex af de större städerna, som
 genom det föreliggande förslaget skulle erhålla en *inskränkning* i sin
 nuvarande representationsrätt, hvaremot så väl hela landsbygdens som
 de öfriga städernas representationsrätt skulle för framtiden begränsas.
 Jag tror därför, att förslaget rigtiga namn vore: begränsning och
 fixering af riksdagsmännens antal. Man har förut och äfven i dag
 sagt, att det skulle rubba den historiska grunden, och en talare, till
 hvilken vi alla i dylika frågor hysa det största förtroende, yttrade
 redan i fjol, att någonting sådant vore en fullkomlig nyhet för båda
 kamrarna. Jag skall därför taga mig friheten att genomgå en kort
 kurs i representationsreformens historia på 1830-, 1840- och 1850-
 talen, för att efterse om denna fixering verkligen är en nyhet.

I början af 1830-talet framlades det s. k. Richert-Ankarsvärdiska
 förslaget. Det utgick från ett fixerat antal representanter. Riks-
 församlingen skulle bestå af 175 ledamöter, deraf för landsbygden
 88, städerna 32 och utan afseende på vistetseort 55. Detta förslag
 föranledde till en utbredd reformrörelse med petitioner till Kongl.
 Maj:t. 1840—1841 årens konstitutionsutskott framlade ett förslag, att
 riksförsamlingen skulle bestå af 250 ledamöter, valde gemensamt för
 stad och land. Stånden stannade i olika beslut och frågan gick till
 förstärkt konstitutionsutskott, som föreslog att Första Kammaren
 skulle bestå af 175 ledamöter, deraf 145 för landsbygden och 30 för
 städerna, och Andra Kammanen skulle bestå af 75 ledamöter, valde
 af Första Kammaren för tre riksdagar. Detta förslag föll. 1845 års
 konstitutionsutskott framlade ett nytt förslag, bygd på ståndsprin-
 cipen. Rikstöringsamlingen skulle bestå af 5 stånd, hvardera med 50
 ledamöter, tillsammans 250, fördelade på två kamrar. Detta förslag
 var åtföljdt af en reservation af alla ledamöterna från borgareståndet
 i utskottet och 4 ledamöter från bondeståndet, hvilka yrkade, att den
 yngre kammaren skulle bestå af 150 ledamöter, deraf 120 från lands-
 bygden och 30 från städerna, och den äldre kammaren skulle bestå
 af 75 ledamöter, vald af den yngre kammaren för 5 riksdagar. Detta
 förslag antogs af både *borgare- och bondeståndet*. Man finner häraf,
 att borgareståndet på den tiden ej sträckte anspråken på städernas
 representationsrätt längre än till erhållande af $\frac{1}{4}$ -del af platserna
 inom Andra Kammaren. År 1848 framlade Kongl. Maj:t ett förslag,
 bygd derpå, att öfre kammaren skulle bestå af 120 ledamöter och

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.

(Forts.)

Andra Kammaren af 150, hvaraf 30 för städerna, 50 för landsbygden, omedelbart valde för de större egendomarne, och 70 valde medelst elektoror. Kongl. Maj:t hade sålunda i detta sitt förslag begränsat städernas representationsrätt till endast $\frac{1}{4}$ del af Andra Kammarens hela antal. Åren 1850—1851 framlade konstitutionsutskottet åter ett förslag, bygdt på principen af 4 stånd med 75 ledamöter i hvarje, eller tillsammans 300. Slutligen framlade presidenten Hartmansdorff år 1851 ett förslag, bygdt på 5 stånd, af hvilka 4 stånd skulle hafva 48 ledamöter och 1 stånd, bondeståndet, 64, tillsammans 256 ledamöter, fördelade på två kamrar med 128 ledamöter i hvardera kammaren. Under de följande åren framställdes förslag endast om partiella förbättringar, till dess åren 1862—1863 den nuvarande riksdagsordningen framlades. Man ser således, att denna princip af *fixering* utaf riksdagsmännens antal går såsom en röd tråd genom hela representationsreformens historia. Vare sig Kongl. Maj:t eller konstitutionsutskottet eller enskilda framlagt förslag i denna fråga, vare sig de äro grundade på allmänna val eller ständs- och klassval, äro de alla byggda på principen af *fixering*. Vare sig dessa förslag utgått från den liberala eller den konservativa sidan med veteranen C. H. Ankarsvärd på den ena flygeln och veteranen Aug. v. Hartmansdorff på den andra, hafva de alla enats i frågan om ett till siffran bestämdt antal representanter. Jag tror således icke, att man med skäl kan påstå, att det nu föreliggande förslaget är en nyhet i vårt land. Hvarför har då denna grund blifvit frånträdd vid framläggandet af den nu antagna riksdagsordningen? Ja, derom kan jag icke upplysa, men en antydning erhåller man i det anförande, som justitiestatsministern år 1863 hade till statsrådsprotokollet, deri han yttrar: »Vid öfvergången från en ständsrepresentation till en författning, enligt hvilken, om de gamla ståndstraditionerna skulle fortfarande göra sig gällande, ett af de forna riksständen egde ett öfvervägande inflytande på valens utgång, är det må hända ock af praktisk omtanke påkalladt att försäkra ett antal platser åt dem, som icke tillhöra nämnda stånd. I afseende å antalsförhållandet emellan landets och städernas representanter är antagen enahanda grund, som följts vid landstingens bildande, så att enligt regeln en folkmängd af 20,000 på landet och 10,000 i stad skulle berättiga att till denna kammare sända en representant.» Grundvalen är således denna: 20,000 på landet och 10,000 i städerna. Men huru förhåller det sig för närvarande med denna grund? Enligt konstitutionsutskottets uppgift till 1888 års riksdag var det vid 1886 års slut på landsbygden 1 representant på 26,656 invånare, och i städerna 1 representant på 10,860. Proportionen var sålunda ganska väl bibehållen i städerna, men på landsbygden hade den börjat att icke obetydligt förskjuta sig. Det vill således synas, som om den 25-åriga historiska grunden, på hvilken man håller så mycket, redan på ett betänkligt vis skulle börjat att sätta sig.

Här har vidare framställts en mängd formella anmärkningar emot det föreliggande förslaget. Så mycket har jag deltagit i allmänna värf, att jag vet hvad »formella betänkligheter» vill säga, då det är fråga om att lagstifta, och man har att göra med juristernas skarp-

sinniga slägte. Ja, äfven om man icke är jurist, men bara har skarpsinne, kan man nog framställa »formella anmärkingar»; och det går till och med för sig, om man hvarken är jurist eller skarpsinnig. Jag skall icke till bemötande upptaga mer än några af dessa »formella betänkligheter», då jag räknar mig till den kategorien att vara hvarken jurist eller skarpsinnig. Jag förmodar dessutom, att konstitutionsutskottets ledamöter komma att än vidare upptaga denna fråga.

Ändring af §§. 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Här invändes nyss, att om tre landsting på en gång, genom en ökad folkmängdssiffra, fått rättighet att välja ökad antal representanter, hvem af dessa skall då välja? Jag säger detsamma, som förut är sagdt; det skall naturligtvis det landsting, som har den högsta qvotsiffran, då det ju är denna, som är den bestämmande. Nu kanske man invänder, att det kan inträffa, att flera landsting hafva *samma* qvotsiffra, huru skall man då förfara? Ja, inför sådana eventualiteter erkänner jag mig stå svarslös. Man har talat om, hur det skulle tillgå med valförrättningen, när domsagornas antal öfverstiger 150; men då detta märkvärdiga förhållande inträffar, då är, enligt min öfvertygelse, regeringsform och riksdagsordning och mycket annat helt annorlunda än i närvarande stund. Vi få väl, vid denna riksdagen, se om domsagornas antal kommer att ökas ens genom den föreslagna delningen af Värends domsaga, och att icke antalet kommer att ökas allt för snart, derom lärer nog Riksdagen och dess statsutskott draga försorg.

Den förste talaren anmärkte något om det administrativa godtycke, som genom förslaget antagande skulle öfverlemnas åt Konungen. Det förvänar mig verkligen, att chefen för ett administrativt verk kan hysa en sådan farhåga för Konungens administrativa godtycke. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att detta godtycke, i hvad det rör indelningen af städernas valkretsar, ligger enligt den nuvarande riksdagsordningen i Andra Kammarens händer. Skall jag välja emellan Konungens godtycke och Andra Kammarens, får jag säga, att jag föredrager det förra.

Man har vidare talat om den betydligt sämre ställning inom representationen, hvaruti städerna skulle komma enligt det föreliggande förslaget, än de för närvarande hafva. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att städerna komma icke i någon sämre ställning, utan de komma tvärt om beträffande representantantalet i en bättre ställning än de hafva haft under tiden från 1867 ända till 1887, ty under dessa år har representantantalet från städerna varit mindre än det skulle blifva efter det nu föreliggande förslaget. Det är först efter 1887, och med den abnorma tillökning några städer fått, som städerna, med afseende å antalet representanter, kommit i en bättre ställning. Den anmärkningen tror jag således icke är så farlig. Man har också sagt, att Första Kammarens ställning skulle blifva mycket sämre, och särskildt i fråga om beviljande af nödiga anslag m. m.; men jag vädjar till dem, som varit med under forna tider, då antalet representanter från städerna var mindre än det nu är. Gingo icke då de gemensamma voteringarna mera i öfverensstämmelse

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

med kammarens åsigt? Jag vill nu icke fästa mig vid hvad som inträffade år 1867, då enkan Gyllenhammar fick sin pension med alla från Första Kammaren afgifna röster, men det vida viktigare då man försökte nedsätta det ordinarie anslaget till indelta arméns vapenöfningar, hvilket försök i Första Kammaren erhöi endast 4 röster och omintetgjordes med tillhjälp af minoriteten i Andra Kammaren. På den tiden utgjorde Första Kammaren ett sammanhängande och kompakt helt. Men det synes mig ligga i sakens natur, att om man nu tillåter städernas representanter i Andra Kammaren att fortfarande ökas på detta sätt, så måste å sin sida landstingen tillse, att Första Kammarens sammansättning blir sådan, att man deruti kan få en motvigt emot ett ständigt ökad representantantal från städerna.

Man har äfven yttrat, att det icke vore klokt att orubbligt fastslå antalet för all framtid, och den förste talaren sade, om jag rätt uppfattade honom, att det icke finnes något civiliseradt land i världen, som tillgripit en sådan åtgärd. Jag ber då att få upprepa hvad jag tvenne gånger förut har framhållit, att förhållandet är sådant i Norge, England, Holland, Belgien och Tyskland, och det är, med några modifikation, detsamma i flera andra länder.

Jag vill icke förneka, att ju möjligen ett bättre förslag kunnat framkomma, om den politiska utvecklingen fått fortgå lugn och orubbad. Men 1887 års riksdagsupplösning mellaukom. Man vädjade till nationen, och agitationen tog saken om hand och upprörde samhället från dess djupaste grund. Sedan dess har denna agitation fortgått, och i spetsen för densamma hafva ställt sig ledare, hvilka, huru aktningsvärda de i öfrigt än må kunna vara, dock icke torde ega den politiska erfarenhet och den politiska insigt, som behöfvas för en sådan ledning. Dertill har kommit, att nya, oförsökta och delvis äfventyrliga hypoteser framställts såsom politiska och statsrättsliga sanningar, för hvilkas befrämjande inom riksdagen den officiella kandidaturen erbjudit frivilliga och talrika spekulanter.

Hiär citerades nyss en latinsk sentens. Jag tror att, under nuvarande förhållanden, Första Kammaren bör besinna den gamla romarregeln, som jag vill öfversätta på svenska: »att tillse, att det allmänna icke må taga någon skada.»

Första Kammaren har, enligt grundlagsstiftarens uttalade och efter grundlagens underförstådda mening, fått sig anvisad en konserverande uppgift, och jag tror och håller före, att antagandet af det nu hvilande grundlagsförslaget skulle vara ett häfdande af denna Första Kammarens samhällsbevarande uppgift.

Jag yrkar bifall till förslaget.

Herr Stråle: Då det föreliggande förslaget blefve af en utomordentlig betydelse, i händelse det skulle komma att upphöjas till grundlag, anhåller jag vördsamt att få med några ord till protokollet anteckna min åsigt om detsamma.

För min del vill jag vara med om att begränsa riksdagsmännens antal i kamrarna och jag vill understödja ett lämpligt förslag till inskränkning i städernas representantantal, åberopande i detta senare

hänseende de skäl, som i dag blifvit anförda bland annat af herr Berg, men jag vill därför icke vara med om hvilket förslag som helst i denna riktning; och då de anmärkningar, som ur formel synpunkt blifvit gjorda emot det föreliggande förslaget, äro högst viktiga och, enligt min tanke, väl grundade, vågar jag icke gifva min röst för bifall till det ifrågakvarande lagförslaget.

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Friherre von Essen, Reinhold: Det har åtskilliga gånger påpekats och äfven af den näst föregående talaren framhållits, att det i sjelfva verket icke är någon nyhet, som ligger i det nu ifrågakvarande förslaget. Det har tvärt om flere gånger förut varit på tal här i landet. Se vi på det öfriga Europa, så är en fixering af representanternas antal antagen på de flesta ställen. Uppenbarligen därför, att, hvilken ordning man än antog der folkmängdssiffran skall utgöra den stadgade normen, representanternas antal slutligen skulle blifva så stort, att det blefve svårt att herbergera dem, och besluten dock icke blifva bättre.

Det förefaller mig, att konstitutionsutskottets föreliggande förslag har blifvit, om jag så får säga, upplåst till en storlek, vida utöfver hvad jag kunnat ana eller förmoda. Man säger nemligen, att utskottets förslag skulle rubba grundvalen för samhällsordningen, att det skulle vara städernas död o. s. v. Då man ser på förslaget och på de få förändringar, som det, de facto, innebär, så skall man finna, att det hela är så likt hvad som för närvarande är gällande, att sjelfva grunden för representationen ej kan vara rubbad. Jag föreställer mig, att man icke skall kunna rubba grundvalen för samhället och dock stå kvar på samma ståndpunkt. Jag tror likväl icke att grundvalen för ett samhälle ligger deri, att en stigande folkmängds-siffra skall ständigt öka representanternas antal. Hvad grundvalen vidkommer, så finnes en viktig sådan uti motiven till vårt nuvarande statskick tydligt och klart uttalad. De innehålla: en viss proportion emellan stad och land. Denna proportion har äfven blifvit iakttagen i det föreliggande förslaget. Jag frågar då: när det kunnat gå bra hittills, utan att städerna lidit någonting deraf, mycket mindre dött, utan stå kvar på samma ståndpunkt och fortfarande komma att göra det, hvarför skall det icke kunna gå lika lyckligt härefter, om förslaget antages? Skulle orsaken härtill möjligen vara den, att städerna vilja lefva ett bättre lif, de vilja hafva flere representanter än de nu hafva och utöfva ett större inflytande. Om så är förhållandet, är det förklarligt från deras ståndpunkt. Men, säga motståndarne till förslaget, detta är icke deras mening. De vilja tvärt om inskränka stadsrepresentanterna högst betydligt. Somliga förslagsställare, bland annat af det motförslag, som vi hade förra året, ville reducera t. ex. Stockholms representanter från 22 till 16, så att icke tror jag, att konstitutionsutskottet kan läggas till last ett så förskräckligt attentat genom det förevarande förslaget, som man velat påstå.

Det enda, som man här vill vinna, är en fixering af antalet representanter. Våra motståndare säga att siffrorna äro tagna godtyckligt. Jag frågar då, om icke det är godtycke då ett förslag säger, att först vid 60,000 invånare skall representantantalet minskas, under det

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.

(Forts.)

andra förslag sätta folkmängdssiffrorna för en representant, somliga till 20,000 andra till 15,000 o. s. v. I det förevarande förslaget framgå siffrorna följdrigtigt utaf proportionerna mellan landt- och stadsrepresentanter samt mellan Första och Andra Kammaren. Konstitutionsutskottet har utgått från den grund, som angafs vid det nuvarande representationsskicket antagande, och fixerat antalet i enlighet dermed. Efter nuvarande ordning är det icke nog dermed att städernas representantantal skulle ökas, utan landsbygdens representanter ökas och Första Kammaren äfven så småningom ökas. Då blir det alltid en vexlande proportion emellan dessa tre, som man icke på förhand kan bedöma. Här är nu förslaget, att städerna skulle hafva en viss andel i Andra Kammaren, icke på det att särskilda intressen emellan stad och land skulle spela någon vigtigare rol, utan på det att de insigter och den erfarenhet, som finnes i städerna, skulle få göra sig gällande. Jag vet icke något skäl, hvarför dessa bättre skulle göra sig gällande genom flere representanter, likasom jag icke heller kan inse något skäl för att visare beslut skulle komma att fattas, om stadsrepresentanterna gingo upp t. ex. till 100 i stället för det nuvarande antalet. Det är icke på antalet som detta beror, utan derpå, att hvarje valkorporation väljer de bästa representanter, som kunna finnas. Ju flera valkorporationer och ju flera ledamöter, som skola väljas, dess svårare är det att få insigtsfulle män.

Men, säger man, städerna växa till, och genom deras ökade representation får man en ganska stor och välbehöflig motvigt mot landtmännens ensidighet, men då tänker man hufvudsakligen på landtmännens obenägenhet att gifva anslag till försvaret. Nu lemnar jag derhän, hvilket som kan vara det bästa, antingen ett stort landtmannaparti eller de från städerna kommande radikala elementen, hos hvilka jag icke tror att man funnit så mycket större benägenhet för försvaret. Jag vill nu icke tala om de socialistiska elementen.

Hvad de formella anmärkningarna emot förslaget beträffar och hvilka varit ganska graverande, är jag af samma tanke som de talare, som yttrat sig till försvar för förslaget i dessa delar. Läser man igenom hela förslaget i alla dess konsekvenser, äro dessa anmärkingar ganska lätt besvarade. Om det möjligen skulle kunna uppstå någon tvetydighet med afseende å ordet »angränsande», så torde denna väl icke blifva så svår att utreda. Hvad sjelfva valkretsindelningen beträffar, torde Kongl. Maj:t, efter att hafva tagit i öfvervägande förslaget i dess helhet, icke finna svårigheter vid tillämpningen deraf. Beträffande frågans praktiska innebörd och med afseende å de nu föreslagna förändringarna, är det väl af stor fördel, att man kommer ifrån detta oupphörligt växande representantantal, som medför ett onödigt förspillande af arbetskrafter, och nog finnes det ändå ett tillräckligt antal ledamöter att sätta in uti de olika utskotten och välja till andra uppdrag.

Då således de praktiska fördelarne af det nu föreliggande lagförslaget, enligt min uppfattning, äro alldeles uppenbara, och de teoretiska motskälerna, efter hvad jag kunnat finna, reduceras till ganska obetydliga dimensioner, anhåller jag att få yrka bifall till det nu föredragna ändringsförslaget.

Herr Gilljam: Då jag redan trenne gånger förut haft tillfälle att uttala min åsigt i denna fråga, skall jag för ögonblicket fatta mig mycket kort och gerna lemna den återstående tiden åt andra talare. Jag har blott velat till protokollet få antecknadt, att jag fortfarande står fast på den ståndpunkt jag förut innehaft och följaktligen kommer att, vid en eventuel votering, rösta för afslag. I största korthet sagdt, äro de skäl, som föranleda mig till att så votera: först att jag anser, att konstitutionsutskottets förslag till ändring i vår nuvarande riksdagsordning är vida mer omfattande än behofvet kräfver, ty jag erkänner icke att något behof förefinnes annat än i afseende på begränsningen af de största städernas representantantal; och för det andra att jag anser att, vid denna något för omfattande förändring, konstitutionsutskottet onödigtvis slagit in på en ny väg. Det må nemligen vara sant, att vid många förut framlagda förslag en fixering af representantalet har varit framhållen, men ett faktum är, att i vår gällande riksdagsordning finnes icke någon dylik fixering, utan tvärt om bestämmelser, som hafva en viss elasticitet, så att, i samma mån som ett valdistrikt vinner ökad antal invånare, det äfven vinner rätt till ökad representation. Den praktiska fördel, som konstitutionsutskottets förslag afser, nemligen att begränsa hela antalet representanter inom riksdagen, anser jag kunna, med fullt bevarande af den grundsats, hvarpå nuvarande bestämmelser äro byggda, vinnas genom att höja den folkmängdssiffra, som ligger till grund för representantalet.

Jag har slutligen äfven en politisk anledning till mitt votum. Jag vill visst icke tillerkänna mig någon politisk skarpsblick in i framtiden, men jag kan icke underlåta att i min mån söka uppfatta ställningen sådan den är och finner då, på grund af nu gällande bestämmelser, en klass, den må för öfrigt vara högst aktningvärd och för Sveriges lugna utveckling ytterst värdefull, hafva ett öfverväldigande stort inflytande i Andra Kammaren. Det är för mig ett faktum. Denna samma hemmansegareklass har äfven ett stort inflytande på sammansättningen af Första Kammaren. Äfven det är för mig ett faktum. Jag måste då betrakta det såsom en klokhet att emot detta allt för stora inflytande finna någon motvigt. Att icke den motvigt, som bjudes af städernas representanter, alltid synts mig vara den bästa, som kunnat erbjudas, det skall jag gerna gå in på, men jag anser icke någon fara inom representationen för ögonblicket föreligga från det hållet. Skulle jag anse något sådant vara förhållandet, skulle jag visserligen icke tveka att med min röst bidra till framgång åt detta förslag, på hvilket jag nu måste yrka afslag.

Herr Reuterswärd: Ehuru jag medgifver, att det kan synas djerft af en i lagkunskap så litet bevandrad som jag att våga kasta sig in i denna strid, der med så mycket skarpsinne åsigt uttalats så väl för som emot, så kan jag dock för min del icke förneka, att jag anser, att det nu hvilande förslaget innebär så goda garantier och väl motsvarar just hvad man med detsamma åsyftat, att jag obetingadt måste lemna mitt ja till dess antagande. Jag frågar eder, mine herrar, har någonsin inom svenska riksdagen eller öfver hufvud

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ändring af inom något parlament i världen en lagförändring och ännu mindre §§ 6 och 13 en grundlagsförändring kunnat genomföras, utan att olika meningar dervid gjort sig gällande? Här har ock i dag så skett, och jag medgifver villigt, att de skäl, som blifvit anförda för och emot förslaget, väga ungefär jemnt mot hvarandra, hvilket också gifver anledning att tro att konstitutionsutskottet funnit den rätta medelvägen. Detta förslag har den stora fördelen, bland annat, att det, så vidt jag kan förstå, skall medföra trygghet för framtiden mot de faror, som hota vårt samhällsskick, hvilka, om de för ögonblicket icke synas så farliga, dock snart kunna blifva det. Ett förkastande återigen af detta förslag nu, mine herrar, förutsätter ett uppskof af minst tre år, och huru förhållandena under tiden skola gestalta sig, det är svårt att förutse. Om vi vid förlidet års riksdag voro tveksamma om förslagets nödvändighet, så antogo vi det till hvilande, ehuru då ännu mindre någon fara var för handen. Men såsom förhållandena gestaltat sig under den sista tiden och vid de senaste höstvalen till Andra Kammaren, vågar jag påstå, att tidpunkten just nu är inne att antaga detta förslag, och jag anhåller, herr vice talman, om proposition på bifall till detsamma.

Herr Bergius: Jag tror att man, utan fara för misstag, kan påstå, att de flesta ledamöter inom riksdagen hylla den åsigten, att en förändring i nu gällande bestämmelser angående Andra Kammarens sammansättning bör ske så snart som möjligt, emedan de större städerna i förhållande till landsbygden och äfven i någon mån i förhållande till de mindre städerna kommit i åtnjutande af en mycket större representationsrätt, än som är med rättvisa och billighet förenligt. Det är naturligt, att en sådan förändring kan ske på flera olika sätt. Om här nu föreläge till antagande det förut väckta förslaget, att städer, som hafva 10,000 invånare eller flere, skulle utse en riksdagsman för 10,000 invånare och derutöfver en för hvarje fullt tal af 15,000, hvarmed folkmängden öfverstiger 10,000, så skulle jag, för min del, gerna gifva min röst åt ett sådant förslag, ehuru jag tror, att synnerligen viktiga skäl tala för att en begränsning sker jemväl af representanternas antal i dess helhet. Deremot kan jag icke finna, att det inom Andra Kammaren i år väckta förslaget är antagligt, ty derigenom afhjelpes icke, utan fastslås det missförhållande, som redan uppkommit. Enligt detta förslag skulle nemligen vissa städer bibehållas vid en representationsrätt, som icke öfverensstämmer med förslagets grunder i öfrigt. En stad, som för närvarande har större folkmängd än en annan och således äfven större representationsrätt, skulle fortfarande få åtnjuta denna förmån, äfven sedan folkmängdsförhållandet städerna emellan blifvit ändradt. Upsala, som för närvarande har en folkmängd af 22,000 invånare, skulle på så sätt fortfarande få utse två representanter, äfven om dess folkmängd minskades, under det att t. ex. Jönköping och Helsingborg, hvilka befinna sig i starkt framåtgående, icke skulle få utse två representanter, förr än deras folkmängd uppgått till 30,000. Här är nu visserligen icke fråga om detta förslag. Men då vid pröfning af det nu föreliggande förslaget mången till äfventyrs kunde

taga i betraktande, huru vida icke det inom Andra Kammaren framställda förslaget vore bättre, så har jag ansett mig böra göra denna korta erinran.

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Det nu föreliggande förslaget medför den fördelen, att representantantalet i dess helhet fixeras, hvarjente samma förslag bestämdt ordnar förhållandet mellan land och stad på ett sätt, som synes mig vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande. Man har emot förslaget anmärkt, att det skulle vara ofördelaktigt för de mindre städerna. Det kan jag, för min del, icke inse. Snarare är det alldeles tvärt om. För närvarande är det ju ganska fördelaktigt ställt för de mindre städerna. Så t. ex. utse Sundsvall och alla städer, som äro mindre än denna stad, tillsammans 27 riksdagsmän. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle de få utse 31, således vinna 4. Men — säger man — Stockholms folkmängd skall framdeles så ökas, att den skall utse större antal representanter på de mindre städernas bekostnad. Detta blir ingalunda förhållandet, äfven om Stockholms folkmängd ökas i samma proportion som hittills, så vida det icke står stilla för de mindre städerna, utan dessa också tillväxa i samma grad. Det visades af den tabell, som bifogades fjolårets betänkande, att, om detta förslag skulle tillämpas på grund af 1865 och 1886 års folkmängd, man för Stockholm skulle få utse alldeles samma antal riksdagsmän, nemligen 20 för hvarje år.

Här har talats om, att detta förslag icke skulle vara lämpligt, i fall städernas folkmängd skulle uppgå till mer än en tredjedel af hela rikets. Man vet ju icke ens, om detta någonsin kommer att inträffa. Men om så skulle ske, kan man med säkerhet antaga, att dertill erfordras en så lång tidrymd, att det för närvarande icke kan vara skäl att lagstifta för en sådan eventualitet.

Hvad beträffar de formella anmärkningar, som af föregående talare blifvit gjorda mot förslaget, skall jag nu icke trötta kammaren med att till bemötande åter upptaga dem, enär de redan blifvit af föregående talare fullständigt vederlagda. Slutligen tillåter jag mig påpeka, att en talare gjorde sig likväl skyldig till ett misstag, då han påstod, att herr Berg skulle hafva sagt, att konungens befallningshafvande skulle kunna sammanträda till konferens för att rådslå om, hvilka valkretsar i första rummet skulle utse ledamöter i Första Kammaren. Han sade tvärt om, att det kunna de icke göra, men möjligen på annat sätt meddela sig med hvarandra för utrönande af, hvilken krets skall utse riksdagsman. Jag yrkar, att föreliggande förslag måtte af kammaren antagas.

Efter detta anförande hördes rop på proposition.

Herr Annerstedt: De konstitutionsutskottets herrar ledamöter, hvilka försvarat ifrågavarande förslag, hafva i främsta rummet framhållit — och detta med rätta — att utvecklingen här i vårt land gått i den riktningen, att det torde vara nödvändigt att företaga en grundlagsförändring i syfte att få det med den stigande folkmängden ökade antalet stadsrepresentanter i Andra Kammaren begränsadt. Detta skäl för det föreliggande förslagets antagande oaktadt de an-

Ändring af märkningar, som deremot blifvit framställda, skulle hafva mycken §§ 6 och 13 giltighet, om förhållandena i landet vore sådana, att det verkligen vore fara å färde, om den grundlagsförändring, som nu är föremål för Riksdagens behandling, icke nu blefve beslutad, och om således tre års uppskof med antagande af en lagbestämmelse i detta ämne skulle medföra vådor för samhällets lugna utveckling. I likhet med den näst förföregående talaren tilltror äfven jag mig icke att skåda in i framtiden, men anser mig dock, lika med honom, kunna hafva någon uppfattning om förhållandena, sådana de gestalta sig den dag som i dag är. Ser jag då på dessa förhållanden och framför allt på förhållandena inom riksdagen, så torde med fog kunna påstås, att med tre års uppskof med frågans afgörande riskeras intet. En föregående talare har visserligen framhållit, att, äfven om de stadsrepresentanter, hvilka nu förklarar sig villige att instämna i den åsigt, att städernas representationsrätt nu bör inskränkas, skola stå fast vid detta sitt uttalande, man likväl icke hade någon garanti för att de tre år härefter skulle vara ledamöter af denna kammare. Vill man fästa sig vid sannolikhetsberäkningar, så torde det vara mer än sannolikt, att ett icke ringa antal af dessa representanter skola återkomma, och äfven den föregående talaren erkände, att man om dem icke kunde hysa någon misstro, att de ju icke skulle stå fast vid sina förut uttalade åsigter. Äfven om det otroliga skulle lända, att dessa stadsrepresentanter icke skulle återkomma tre år härefter, är dock ställningen inom riksdagen sådan, att man eger full säkerhet derför, att ett förslag i enahanda syfte som det nu föreliggande kan genomdrivas, äfven mot protest af de nyvalda stadsrepresentanterna. Följaktligen förefaller det, som om man vid behandlingen af denna fråga kan vara berättigad att utgå från förutsättningen att, om det framlagda förslaget icke i alla afseenden är så affattadt som en grundlag bör vara, förslaget icke heller bör antagas på grund deraf att förhållandena icke medgifva ett uppskof.

Betraktar man nu sjelfva affattningen af förslaget, finnes lätt, att det utgör ett försök att sammanföra två skilda principer; och jag, för min del, tolkar den förste talarens yttrande, att förslaget innebure något hittills oförsökt, så att han, likasom jag, afser det förhållande, att man sammanfört tvenne olika principer, hvilka hittills icke blifvit i samma lag hopställda och om hvilkas verkningar inom ett och samma vals-system man icke har någon erfarenhet. Af första punkten i förslaget framgår, att representantantalet skall vara begränsadt. Men med denna princip följer, enligt vanliga regler, att också antalet representanter inom valkretsarne blir begränsadt, så att i lagen bestämmes icke blott hvilka valkretsarne äro, utan äfven huru många representanter hvar och en af dessa eger att välja. Om förändrade förhållanden sedermera kräfva en förändring i antalet af representanter inom valkretsarne, så sker detta genom ändring i lagen. Jemte nyssnämnda princip innehåller deremot grundlagsförslaget tillämpning af en annan grundsats, nemligen den att valkretsarnes rättighet att utse representanter icke är närmare bestämd i lagen. utan vexlande och beroende af folkmängden. Nu är det visserligen sant, att man icke kan a priori finna något hinder för tillämpningen af en

sådan princip jemte den första, och det är möjligt, att erfarenheten skall visa, att detta är ett framsteg i fråga om valordningen. Men vill man försöka denna kombination af de båda principerna, fördras ovilkorligen af de grundsatser, hvilka böra följas vid stiftandet af ny lag, att i lagen verkligen bestämdt och tydligt innehålles, huru man skall förfara för att riktigt tillämpa de båda principerna, allra helst då förslaget — och detta med rätta — jenväl innehåller att ändring i valkretsarne icke må medföra inskränkning i de en gång valdes rättighet att för den tid de äro valde bibehålla deras mandat såsom representanter. Det är från denna synpunkt åtskilliga bristfälligheter i förslaget blifvit af den förste talaren framhållna, och från denna synpunkt sedt kan icke heller jag, trots all god vilja från min sida, finna att han blifvit vederlagd af dem, som derefter sökt föra konstitutionsutskottets talan. Anmärkningen, att i främsta rummet förslaget icke innehåller någon reglering för det fall, då flera valkretsar hade representanter, hvilka egde en så att säga eventuel rätt utan att för tillfället ledighet finnes — på grund af regeln att vald representant skall bibehållas för den tid han blifvit vald — har en talare velat bemöta medelst hänvisning till den i mom. 4 § 6 upptagna regeln. Men härvid bör dock erinras, att den föreslagna regeln uttryckligen är gifven för det fall, att »det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 2 och 3 bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio». Medan vändande af en analog tolkning, skulle man väl kunna säga, att samma regel, som i 4 mom. gifves för der afsedda fall, för att bestämma den ordning, i hvilken valkretsarne skola vara berättigade att hvardera välja ytterligare en riksdagsman, kan tillämpas äfven för det fall att frågan gäller — icke att fördela ett antal öfverskjutande platser emellan valkretsarne efter storleken af dess befolkningsöfverskott utöfver jemna ett hundrafemtiondedelar af rikets folkmängd — utan att bestämma ordningen för inträdet af flera riksdagsmän, af hvilka hvar och en är vald på grund af en folkmängd, som utgör en etthundrafemtiondedel af rikets. Man kan visserligen säga, att det är *lämpligt* att samma regel användes så väl i det ena som i det andra fallet, men icke finnes detta uttryckt i den föreslagna lagen.

Affattningen af förslaget lider ock af en annan bristfällighet, som redan blifvit påpekad, och hvilken anmärkning synes åtminstone mig ännu icke hafva blifvit vederlagd. I 3 mom. i 13 § heter det, bland annat: »Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen kan ske länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.» Ofullständigheten ligger deruti, att denna lag icke, på sätt nu gällande bestämmelser innehålla, uppställt några regler, som begränsa den tillämpande myndighetens rätt att göra valkretsindelningen. Deraf följer, att den föreslagna lagbestämmelsen kan tillämpas på så sätt, att valkretsindelningen underordnas politiska syften. Man kan med fullt skäl säga, att *för närvarande* icke den ringaste fara är för handen att dylikt missbruk skall ega rum. Men skall man antaga en grundlagsförändring, som reglerar valrätten i vårt land, är väl

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen. (Forts.)

meningen, att denna lag skall tillämpas under en icke allt för kort tid, ty det kan icke vara lämpligt att ändring i sådana lagbestämmelser sker allt för ofta. Och med tanken på framtiden frågar jag, hvad hafven I för garanti deremot, att icke en gång tiderna kunna blifva sådana, att man kommer på den idén att vilja göra valkretsindelningen i syfte att befordra valet af representanter, som omfatta ett visst partis åsikter i någon brännande fråga? Det är just grundlagen, som bör utgöra ett skydd emot dylikt missbruk, och i detta afseende förefinnes en brist i omnämnda moment i 13 §.

Slutligen synes mig äfven 4 momentet i sistnämnda paragraf i afseende på dess redigering bristfällig. Det säges nemligen der: »Den ordning, som sålunda fastställes, vinner tillämpning vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum.» Dermed är sagdt, att den af Konungen fastställda indelningen af valkretsarne icke skall ega tillämpning vid t. ex. de allmänna omval, som skola ega rum derest Andra Kammaren upplöses före utgången af innevarande valperiod. Men deraf följer icke, att ju icke första momentet i samma paragraf då skall tillämpas. Början af detta moment lyder: »Andra Kammaren skall bestå af tvåhundraotjugufem ledamöter, deraf etthundra femtio för landet och sjuttiofem för städerna.» Denna bestämmelse kan icke innefattas under uttrycket »den ordning som sålunda» det vill säga af Konungen fastställes; och ehuru meningen antagligen varit, att *hela* den 13 § icke skall tillämpas förr än vid de allmänna val, hvilka näst efter det lagen blifvit sanktionerad efter 15 § mom. 1 skola ega rum, saknas sålunda hvarje bestämmelse derom i lagen.

Vid detta förhållande skulle 13 § 1 mom. kunna komma att rätteligen böra tillämpas redan, innan öfriga moment af samma § i följd af bestämmelserna i 4 mom. få vinna tillämpning; och man sålunda vid användningen af den nya lagen invecklas i en olösbar motsägelse.

På dessa skäl synes mig lagförslagets affattning gifva anledning till så välgrundade anmärkningar att, då, enligt mitt förmenande, någon fara för uppskof icke är för handen, Första Kammaren torde bäst handla i konservativt och samhällsbevarande syfte, om kammaren icke lemnar sitt bifall till det nu framlagda förslaget.

Jag yrkar afslag.

Ropen på proposition upprepades.

Herr Forssell: Trots ropen på proposition utbeder jag mig några minuters uppmärksamhet för att besvara åtminstone en punkt af de genmälen, som rigtats mot mina anmärkningar; de öfriga punkterna hafva redan blifvit upptagna af föregående talare.

I afseende på 6 § har det nu under diskussionen tydligen visat sig, att man icke kan besvara min fråga: hvem skall tillämpa valordningen för Första Kammaren? Jo, säger man, Konungen får taga sig den magten att genom kungörande på förhand bestämma, i hvilken ordning hvarje valkrets skall inträda i utöfningen af sin rätt.

Något annat kan jag icke finna vara svaradt från den andra sidan. Detta svar innebär emellertid, enligt mitt förmenande, just

ett vittnesbörd om den oförmåga man haft att här försvara lagen, ty *Ändring af* det är tydligt, att, om Konungen toge sig en sådan magt, detta vore §§ 6 och 13 stridande både mot den bokstafliga lydelsen af 5 mom. 6 § och i vissa fall mot 28 § 2 mom. *riksdagsordningen.*

(Forts.)

Efter hvilken grund skulle vidare Kongl. Maj:t på förhand bestämma, att valkretsarne till Första Kammarne skola inträda i utöfningen af sin rätt? Jo, har man sagt, denna grund är tydligt angifven i 4 momentet. Jag ber om förlåtelse, den är *icke* tydligt angifven i 4 momentet, därför att detta moment alldeles icke handlar om det nu ifrågavarande fallet, utan allenast om den ordning, som skall iakttagas för de kretsar, hvilka äro berättigade till *supplementära* val på grund af folkmängdens öfverskott utöfver jemna multiplar. Men då kan lätt inträffa, att valkretsar blifvit berättigade att utse nye riksdagsmän, icke på grund af 4 mom., utan på grund af 2 och 3 mom. Den rätt, som i sistnämnda moment tillagts valkretsar att på grund af jemna multiplar utse riksdagsmän, är, enligt mitt förmenande, efter lagens bokstaf lika god för alla valkretsar, och har icke ståtts beroende af eller i något förhållande till det större eller mindre öfverskott, som samma valkretsar kunna hafva utöfver de jemna multiplarne, och på hvilket öfverskott de icke grunda någon valrätt.

Men vid dessa omregleringar af valrätten kan vidare en omständighet inträffa, som ännu tydligare lägger i dagen, att den ifrågasatta grunden icke är tillämplig. Antag t. ex., att af tre valkretsar, som efter skedd omreglering konkurrera om en ledig plats i Första Kammarne, äro en valkrets, t. ex. en stor stad, som eger anspråk på två nya representanter, och en annan valkrets med rätt till en ny representant. Den förra valkretsen har litet öfverskott, den andra ett större. Skall då den stad, som har en representant, ha företräde framför den stad, som har anspråk på två nya representanter? Sådant synes mig vara alldeles orättvist.

Jag har med detta endast velat visa, att den grund, som man med så stor säkerhet angifvit vara den enda, som Konungen skulle följa vid bestämmandet af valkretsindelningen, icke är tillräcklig, och då tror jag också att kammarne skall medgifva, att förslaget i denna punkt lider af en väsentlig brist, som behöfver fyllas och som *bör* fyllas, innan förslaget antages. Det är ingenting annat än detta jag har yrkat.

Till slut anhåller jag, herr talman, att, då det icke gifves något annat tillfälle dertill, få besvara en mot mig rigtad personlig anmärkning. En talare har tagit anstöt af mitt första anförande och påstått att det var förolämpande för utskottet. Jag har icke trott att den skarpa kritik, jag tillät mig, i formen varit på något sätt ohöflig, och jag vädjar i detta afseende med lugn till kammarne omdöme. Men så begagnade den ärade talaren, och andra efter honom, tillfället att beskylla mig för inkonsequens i åsigt, enär jag vid ett föregående tillfälle skulle hafva om samma förslag fält det omdömet, att det vore »ett godt förslag». Men jag har *icke* yttrat mig så. Jag har vid det tillfälle, som åsyftats, enligt protokollet yttrat: »med allt erkännande för det stora och mödosamma arbete, som ut-

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen. (Forts.)

skottet *nedlagt* på förslaget», hvilket icke är detsamma som att förklara förslaget sjelft för ett *godt* arbete. Det är möjligt att denna min kompliment till utskottet varit något för frikostig, och om så är, ber jag om ursäkt derför. Den är dock icke stort frikostigare än den kompliment jag äfven i dag ansett mig böra göra utskottet, då jag talat om den genialitet, som onekligen förräder sig i förslaget. Ett stort arbete har dock utskottet utan tvifvel nedlagt på detta förslag, ehuru dess krafter icke räckt till att göra samma förslag fullfärdigt. Att jag för öfrigt är berättigad att på den ifrågavarande komplimenten göra någon afprutning, om så finnes nödigt, det framgår tydligt deraf att frasen enligt protokollet inleddes af följande mycket försigtiga reservation: »det är af än större vigt, att ett stort antal af Riksdagens ledamöter — och jag hör till dem — under nu pågående brådska med riksdagsärendena icke kunnat sätta sig in i det föreliggande förslaget och ännu mindre bilda sig ett sjelfständigt och säkert omdöme om detsamma.» Jag reserverade således helt och hållet mitt omdöme till en kommande grundlig granskning, hvilken jag sedermera också i sinom tid vederbörligen verkställt. Vid det nämnda tillfället gälde det ingenting annat än frågan, huru vida förslaget skulle blifva hvilande eller icke, och Riksdagen gaf mig rätt uti mitt yrkande å uppskof. Nu yrkar jag fortfarande afslag å det föreliggande lagförslaget.

Friherre af Ugglas: Som jag delar herr Giljams uppfattning i denna fråga, anser jag mig icke behöfva upprepa de skäl, som af honom nyss anförts mot förslagets godkännande, utan tillåter mig endast att i detta afgörandets ögonblick till Första Kammaren ställa den vördsamma förfrågan: kan det vara skäl — äfven om man godkänner de grundsatser, som i detta betänkande finnas nedlagda — att antaga ett förslag, mot hvilket i formelt afseende så grava anmärkningar blifvit framställda, anmärkningar, hvilka, så vidt jag kan fatta, icke blifvit vederlagda? Kan det vara skäl att antaga en lag och dertill en grundlag, om hvilken man åtminstone måste säga, att den är otydlig och svår att tillämpa? Kan detta vara klokt och rådligt? Ja, det vore må hända klokt, om, såsom det nyss antyddes, någon fara stode för dörren. Men jag vågar, i likhet med herr Annerstedt, uttala såsom min öfvertygelse att en sådan fara icke förefinnes; och äfven om en sådan fara verkligen förefinnes, träffar icke detta förslag der, hvarest det vill träffa, det träffar icke de stora städerna. Jag vill dervid, utgående från 1888 års folkmängdssiffror — några senare känner jag icke — endast påpeka att, enligt förslaget, Stockholms stad, som 1888 hade 235,000 invånare, visserligen skulle förlora två representanter, men dock alltid få välja så många som 21 riksdagsmän, och att Göteborg icke skulle förlora någon riksdagsman, icke heller Malmö. Men deremot drabbar detta förslag de medelstora städerna, så att efter 1888 års folkmängdssiffror skulle Upsala förlora en, Karlskrona en, Norrköping en riksdagsman och städerna Söderhamn, Sundsvall och Halmstad, som för närvarande utgöra sjelfständiga valkretsar, komma att införlifvas med andra valkretsar.

När förslaget således, så vidt jag kan se, icke kommer att verka så som man beräknat, och då det dessutom är i så hög grad otydligt och svårt att tillämpa — kan det då verkligen vara skäl, att Första Kammaren antager detsamma? Det kan jag omöjligen finna, och därför kommer jag för min del att rösta för afslag.

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr Sandberg: Att riksdagsmännens antal fixeras och en bestämd proportion emellan antalet representanter för städerna och landsbygden för en längre tid fastställles, synes mig vara så betydande fördelar, att jag på grund deraf kommer att lemna min röst för bifall till det hvilande grundlagsändringsförslaget, ehuru jag ingalunda är blind för de brister, som i synnerhet i formelt hänseende vidlåda detsamma. Kanske äro dock dessa brister icke så betydande, som man velat göra dem. Särskildt synes mig då, att stadgandet i 5 mom. af 6 §, att »det antal riksdagsmän, hvarje valkrets, enligt ofvan angifna grunder, eger utse, bestämmas hvart tionde år af Konungen», innebär en trygghet, enär en förändring i detta afseende icke kan ske under tio år, och skulle ytterligare bestämmelser längre fram visa sig erforderliga, kunna sådana införas genom en ändring af grundlagen.

För öfrigt vill jag endast uttala — enär jag sannolikt står ensam om min mening — att antagandet af det nu hvilande grundlagsändringsförslaget är i städernas rättförstådda intresse och till verklig fördel för dem. Man kan nemligen lätt tänka sig hvad följderna skulle blifva, om förslaget förkastades. Följden blefve naturligtvis den, att motioner komme att väckas om att göra stad och landsbygd lika berättigade eller att framtaga städerna det företräde de nu hafva derutinnan att riksdagsmän utses i städerna för långt mindre antal inbyggare än i valkretsarne på landsbygden. En dylik motion blefve sannolikt icke lätt att tillbakavisa. När man ser, hvilka valmän som allt mer och mer så godt som uteslutande beherska riksdagsmanuavalen i städerna, framför allt i de större, skulle det förvåna mig, om många funnos, som på fullt allvar kunde påstå, att dessa valmän, ledda som de varit och komma att blifva af yrkespolitici, tidningskrifvare och agitatorer, hvilkas redbarhet och samvetsgrannhet säkerligen i många, kanske de flesta fall lemna mycket öfrigt att önska, att dessa valmän, säger jag, äro mera politiskt mogna och därför böra ega större politiska rättigheter än valmännen på landsbygden.

Jag yrkar bifall.

Herr Lithander: Herr vice talman! Då detta förslag till ändring af vissa paragrafer i riksdagsordningen förra året behandlades af Första Kammaren, röstade jag mot detsammans antagande att blifva hvilande, och jag ber att få tillkännagifva, att jag likaledes kommer att rösta mot detsammans upphöjande till grundlag.

Tiden är långt framskriden, och då de skäl jag möjligen skulle kunna anföra för ett afslag redan hafva blifvit framlagda af föregående talare, särskildt herr Gilljam, vill jag blott säga, att jag mer än väl inser nödvändigheten af en begränsning i riksdagsmännens

Ändring af §S 6 och 13 riksdagsordningen. antal, men jag kan därför icke vara med om att för en oberäkneligt lång framtid fastslå, att städerna i Andra Kammaren skola hafva ett till 75 bestämdt antal riksdagsmän, och endast detta fastslående, herr vice talman, är för mig tillräcklig anledning att rösta för afslag.

(Forts)

Herr Bennich: Herr vice talman, mine herrar! Under den långa diskussion, som redan egt rum, hafva alla skäl — så vidt jag förstår — både för och emot, hvilka kunna hafva någon betydelse, redan blifvit anförda. Att upprepa dem vill jag icke, och jag skulle knappt förmå det. Men för att ingen må vara tveksam om till hvilken mening jag sluter mig, ber jag att få förklara, att jag så väl med afseende på de formella bristerna som med afseende på de reella felen måste rösta afslag på förslaget.

Herr Bergström: I likhet med en föregående talare, den sjunde i ordningen, herr Ölander, vågar jag antaga såsom möjligt, att kammaren känner mina åsikter i förevarande fråga. Jag har vid både 1889 och 1890 årens riksdagar uttalat mig i realiteten. Min ståndpunkt angaf jag närmare vid sistlidne års riksdag, då jag förklarade, att jag var nog kättersk att hålla före, att det icke brädsnade med att inskränka representanternas antal i begge kamrarna; men att, om så skulle ske, jag obetingadt slöte mig till den åsigt, som i afgifven reservation uttalats af herr Gilljam. Denne har vid detta tillfälle med vanlig reda och klarhet korteligen å nyo motiverat samma åsigt.

Hvad angår betänkligheterna mot antagande af förslaget, till följd af dess formella ofullkomlighet, så har den kritik af utskottets opus, som den förste talaren företagit sig, varit allvarlig och grundlig. Villigt medgifver jag, att den varit sträng och skarp, men jag kan för min del icke finna, att den inneburit någon förolämpning mot utskottet eller dess ledamöter. Tvärt om anförde han flera förmildrande omständigheter såsom förklaring deraf att förslaget blifvit sådant som och icke bättre än det är. Han påpekade den korta tid, som utskottet haft tillfälle att egna åt sitt arbete, och han antydde, att utskottet, hellre än att försöka sjelft utarbete förslag till ifrågavarande grundlagsändringar, bort föreslå Riksdagen att hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville framlägga ett förslag i ämnet.

En talare, friherre Klinckowström, ville rätt och slätt affärda den förste talarens anmärkningar mot förslagens felaktiga och otydliga affattning genom att hänvisa till talangfulla artiklar, som förekommit i åtskilliga tidningar och hvari man bemött i andra tidningar framställt klander af förslaget. Jag får tillstå, att det är ett allt för lättvindigt sätt att vederlägga grava anmärkningar genom att hänvisa till talangfulla vederläggningar i tidningar. Jag har icke sett dessa tidningsartiklar. Jag är således icke i tillfälle att kunna bedöma, huru vida de varit mer eller mindre talangfulla eller öfver hufvud taget om de innehållit någon vederläggning. Hvarför har den ädle friherren icke aktat nödigt att här reproducera den af honom åberopade vederläggningen?

Konstitutionsutskottets medlemmar hafva sjelfve icke inlåtit sig då någon vederläggning af den förste talarens formella anmärkningar

Deremot hafva två af kammarens ledamöter försökt sig derpå, nemligen herrar Berg och Ölander. Men mig synes, att deras försök endast inneburit ett vittnesbörd om deras goda vilja att komma konstitutionsutskottet till hjälp och ett påräknande af lagtolkares och lagtillämpares goda vilja.

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr Berg menade på, att om man med god vilja tydde 4 mom. af 6 paragrafen, skulle man nog komma till rätta med bestämmelserna i 5 mom. Ja, god vilja drager ofta halfva lasset, men god vilja torde icke förslå att från ett lagrum draga slutsatser med afseende på ett annat, med hvilket det förra icke har något att skaffa.

Den andre talaren förmenade, att Kongl. Maj:t kunde befalla valförrättarne att i förekommande tvifvelaktiga fall handla på sådant sätt, att lagens anda och mening blefve tillgodosedd. Enligt min uppfattning eger Kongl. Maj:t icke rätt att utfärda några befallningar till valförrättare. Förrättare af val till Första Kammaren äro, såsom bekant, landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsning deltaga. Jag vill se hvilken min dessa skulle hålla, om befallning anlände till dem från Kongl. Maj:t att förfara så eller så i ett tvistigt fall.

Valförrättare till Andra Kammaren äro på landet domhafvanden och i stad magistrat, men icke heller dessa valförrättare äro i den ställning till konungamagten, att de äro skyldiga att taga mot någon befallning i dylika fall; för öfrigt är jag lifligt förvissad, att regeringen icke någonsin skulle tillåta sig att tillstyrka Kongl. Maj:t utfärdande af några förklarande befallningar till valförrättare.

Den förste talarens formella anmärkningar qvarstå således i sin fulla giltighet och utan verklig vederläggning. Det anstår i sanning icke lagstiftare att antaga ett förslag till ändring i grundlagen, som lider af så många brister, som det förevarande.

I sak kunde mycket vara att anföra, hvarför detta förslag är förkastligt, men det har redan många gånger anförts. Den politiska sidan af saken vill jag nu icke beröra. Jag vill blott påminna om hvad som 1880 framhölls af den man, som framlagt förslaget till och genomfört representationsreformen, nemligen att förhoppning förefans, att frågan om försvarets förstärkande skulle lösas lättare, i den mån stadsrepresentanternas antal växte.

Jag yrkar afslag.

Herr Ekdahl: Jag ber att endast få tillkännagifva, att jag i denna fråga står på samma ståndpunkt som förut och att jag således icke kan bifalla förslaget. Något nytt har jag icke att tillägga till hvad här förut blifvit yttradt.

Jag yrkar afslag.

Herr Treffenberg: En talare strax intill mig yttrade för en liten stund sedan, att alla skäl *mot* antagandet af det hvilande grundlagsändringsförslaget liksom alla skäl *för* antagandet af det samma redan blifvit här i kammaren i dag framförda. Jag tillåter mig på det bestämdaste bestrida detta, åtminstone skall jag taga mig

Ändring af friheten nu anföra några skäl, som tala för antagandet af den ifrågasatta grundlagsändringen och hvilka icke, så vidt jag förnummit, §§ 6 och 13 förut blifvit af någon ens vidrörda.

(Forts.)

Jag vill villigt medgifva, att äfven jag har funnit bestämmelserna i de nu föreslagna grundlagsparagraferna lida af otydlighet, och att således antagligen, i fall förslaget blir lag, vederbörande vid tillämpningen af dessa bestämmelser komma att råka i bryderi.

Den förste talaren har på vanligt skarpsinnigt sätt framhållit, att här finnas flera så väl formella som — hvilket icke heller jag vill bestrida — reella brister, som göra förslaget oantagligt. Hans argumentation mot hit hörande bestämmelser var dock i vissa delar så invecklad att — jag måste till min skam erkänna det — det var mig omöjligt att genast följa med honom, ehuru jag visst icke betviflar, att detta skall lyckas mig, då jag får läsa hans anförande till protokollet.

Men, mine herrar, jag vill påstå, att trots dessa brister, som möjligen finnas, så väl formella som reella, är det likväl allt skäl att nu antaga detta förslag. Dermed är enligt min tanke förenad ingen risk, men endast fördelar, som jag strax skall taga mig friheten att närmare utveckla.

Herrarne tro kanske, att det aldrig förut inträffat här i landet, att högsta domstolen råkat i förlägenhet vid tolkning af grundlagen. Jag skall då bedja herrarne slå upp *Naumanns* juridiska tidskrift för åren 1867—1870 o. s. v. en följd af år framåt. Högsta domstolen hade då den beniga uppgiften att bringa enhet, konsekvens och sammanhang i de bestämmelser i nya riksdagsordningen, som rörde valrätten. Det är skada, att jag icke har denna tidskrift här till hands, så att jag kunde i detalj bestyrka detta, men jag ber att nu blott få fästa herrarnes uppmärksamhet på *en* väsentlig lucka, nemligen saknaden af hvarje bestämmelse om de hufvudfunktioner, hvilka för vissa fall tillkomma dirigerande valförrättare så väl i städernas valkretsar som på landet. Detta ledde också till ett evinnerligt virrvarr under de första åren af den nya grundlagens tillämpning, och högsta domstolen måste, snart sagdt, göra underverk för att kunna gifva styrsel, stadga och konsekvens åt tillämpningen af de hit hänförliga oklara och otydliga stadgandena i riksdagsordningen. En mångfald andra sådana svårigheter har högsta domstolen haft att utstå. Herrarne torde alla erinra sig de sins emellan stridande prejudikaten rörande ett par föregående bekanta stockholmsval. En fråga, som ännu är oafgjord, är, i händelse den ena kammaren upplöses, huru vida den derefter sammanträdande riksdagen skall betraktas såsom *ny* eller *fortsättning* af den gamla. Enligt min tanke bör således icke den omständigheten ensamt, att här kunna finnas oklara och må hända äfven sins emellan motsägande bestämmelser, i och för sig föranleda till förslagens förkastande.

Jag sade nyss, att det var ingen risk vid att antaga detta förslag utan fast hellre fördelar. Är nemligen förhållandet verkligen det, att detta förslag, såsom dess motståndare påstå, lider af sådana brister, som göra det oantagligt, hvad är det då för fara att antaga det? Jo, naturligtvis att, när frågan kommer till Kongl. Maj:ts

pröfning, Kongl. Maj:t säger nej. Men jag vill fråga den talaren, som först framhöll just den omständigheten såsom hufvudskäl mot förslaget antagande — tror verkligen den talaren, att Kongl. Maj:t, på samma gång han meddelar Riksdagen sitt afslag, icke finner sig föranlåten — för så vidt nemligen Kongl. Maj:t gillar sjelfva innebörden i förslaget eller hufvudprincipen, hvarpå det är bygdt, nemligen fixerandet af representanternas antal i begg^e kamrarne och jemväl af en viss proportion emellan stads- och landsbygdens representanter i Andra Kammaren — tror denne talare icke, att Kongl. Maj:t, i samma stund han meddelar Riksdagen sitt afslag, tillika kommer att framlägga ett nytt förslag, bygdt på precis samma, af Riksdagen godkända hufvudgrunder, men utan det nuvarande förslaget brister. Jag är öfvertygad derom, och i sådant fall kan förändringen varda genomförd redan vid 1894 års riksdag, under det att, om man nu förkastar förslaget, det kan vara mycket problematiskt, huru vida förhållandena utveckla sig så, att man kan åstadkomma någon enighet om ett nytt förslag.

Jag skall vidare taga mig friheten att fästa uppmärksamheten på någonting annat, som endast blifvit helt lindrigt berörd af en talare, som förut hade ordet, nemligen herr Sandberg. Han sade, att i städernas eget välförstådda intresse borde detta förslag antagas. Ja, mine herrar, det är också min mening. I hela landet erkänna numera alla utan undantag, att den nya representationen utvecklat sig i en sådan rigtning, att — hvad som förespåddes redan vid den nya riksdagsordningens antagande — representationens tyngdpunkt blifvit förlagd hos *en enda* samhällsklass och dertill »den för riksvårdande värf minst kvalificerade». Orden läsas i mitt anförande till ridderskapets och adelns protokoll den 6 december 1865. Tro nu herrarne icke att, om vi afslå detta både här och i medkammaren öfvervägande riksdagspartis fordran, detta väldiga parti kan använda en eller annan verklig hästkur för att genomdrifva sin vilja. Här har anmärkts, såsom ett sådant medel, införandet af samma rösträtt för land och stad, men äfven andra medel kunna tillgripas. Detta parti har redan så grundligt städerna i sin magt, att, om det vill, det kunde jemna städerna med jorden och göra det omöjligt för en och hvar att der bygga och bo. Detta parti bestämmer öfver tolagen, öfver bränvinsmedlen och öfver bevillningsförordningen. Det skulle kunna besluta, att fastighet i stad skall beskattas efter andra grunder än på landet, och det kan vidtaga mångfaldiga andra åtgärder, hvarigenom städernas magt skulle stäckas och beskattningen i städerna blifva så tung, att, såsom jag nyss nämnde, det blefve omöjligt för någon att bo der. Jag tror icke heller man kan trösta sig med, att detta parti icke har tillräckligt kurage att använda denna kur, om annat icke hjälper.

Då jag motsatte mig representationsförändringen, skedde det förnämligast af nyss antydda skäl, eller att representationens tyngdpunkt komme att förläggas till en enda samhällsklass och den till samhällsvårdande värf minst kvalificerade. Det var därför naturligt att jag under de första 10 à 15 åren af den nya riksdagsordningens

Ändring af tillämpning skulle glädja mig åt, att valen i städerna i allmänhet §§ 6 och 13 utföllo på ett tillfredsställande sätt, och att stadsrepresentanternas antal tillväxte och bildade en motvigt mot landtmännen af sådan beskaffenhet, att regeringen, stödd på majoriteten i denna och stadsrepresentanterna i den Andra Kammaren, kunde föra ett lungt och roligt regemente. Men det dröjde icke länge förr än, till följd af grundfelen hos riksdagsordningen, den nya representationen efter hand förfalskades på det sätt, att dels i denna kammare inkommo element, hvilka uppenbarligen aldrig enligt grundlagsstiftarens mening börde hit, dels en allt mer förskämd anda började göra sig gällande i städerna, då »småfolket» — det af »Dagens Nyheter» så högt älskade småfolket — började komma till insigt om, att om de blott höllo tillsamman, så skulle ingen magt kunna stå emot dem. Och, jag frågar eder, mine herrar, har icke detta småfolk, först och främst i hufvudstaden och äfven i andra och mindre städer, som totat efter hufvudstadens exempel, visat, att deras vilja vid valen kan göra sig gällande, så att det upplysta, erfarna och fosterländskt sinnade mindretalet fatt ligga under.

Jag ber nu att få fästa uppmärksamheten på en annan sida af saken. Det har af den historiska skolans män framhållits, både under förra årets och innevarande års riksdag, att man borde gå mycket varsamt till väga, då det gälde att rubba en af grunderna för en reform, som redan har 25 år bakom sig; man borde endast med största betänksamhet skrida till en förändring af dessa hufvudgrunder. Men 25 år, mine herrar, äro ju endast en dag i samhällets utveckling, och om det visar sig, att redan från början den nya grundlagen varit behäftad med väsentliga bristfälligheter, är det då skäl att dröja med att afhjelpa desamma?

Vidare har både hos utskottet och hos reservanterna samt jemväl hos de fleste af talarne i denna fråga gjort sig gällande hvad en talare under förra riksdagen, så vidt jag minnes rätt, kallade ett slags ideelt aritmetiskt system, eller en aritmetisk idealism, hvilken vill hålla på städernas nuvarande representationsrätt, så att det icke anses tillåtet att begränsa densamma och ännu mindre ställa så att städerna förlora rätten att välja det antal representanter, som de nu ega rätt att utse. Denna uppfattning är dock enligt min tanke alldeles grundfalsk. Är det någon, som med användande af någon eftertanke kan tro, att, då städerna erhöilo grundlagsenlig rätt att välja ett visst antal representanter, detta skedde för städernas egen skull? Det var väl därför att grundlagsstiftaren ansåg statsintresset kräfva, att genom städernas privilegierade representationsrätt en motvigt bildades mot den öfvermagt, som lades på landsbygden. Detta var meningen med städernas valrätt, detta är dess *raison d'être*, och följden häraf är äfven den, att om förhållandena utveckla sig så, att grundlagsstiftaren finner statens väl kräfva, att denna valrätt begränsas eller till och med, om så behöfves, upphäfves, så hafva städerna ingen rätt att klaga öfver kränkta rättigheter. Här är icke fråga om någon privat rätt, utan om publik rätt.

Såsom herrarne hörde, var jag emot representationsförändringen, men jag anade icke då, att sakerna skulle komma att taga den ut-

veckling, som de nu synas göra, så att efter hand ett element, som jag då trodde vara behörigen reduceradt, skulle allt mer vinna utbredning i den nya representationen, jag menar stadsradikalismen. Efter endast 25 års tillvaro har reformen bragt oss i det dilemma, att vi stå i valet mellan å ena sidan ett förtryckande hemmansegarevälde och å andra sidan denna stadsradikalism. För min del kan jag aldrig tveka om min skyldighet i detta fall. Jag underkastar mig hellre hemmansegareväldet än radikalismen. Vår allmoge kan uppfostras derhän, att den slutligen blir behörigen skickad att utöfva den stora magt, grundlagen lagt i dess hand, men stadsradikalerna äro oförfärdiga. Här har en talare nyss sagt, att radikalismen kunde få sitt utflöde äfven på landsbygden. Ja, ty värr! Han har allt för rätt i detta fall, om han också har orätt i allt annat som han sade. Visserligen kan radikalismen flöda ut på landsbygden, men ingen af herrarne må väl tro, att, då jag yrkar på det hvilande förslagets antagande, detta sker under förhoppning att dermed *förkomma*, nej, endast att *fördröja* det inbrytande förderfvet.

Jag yrkar bifall till grundlagsförändringen.

Å nyo hördes rop på proposition.

Herr Alin: Jag skulle icke hafva tillåtit mig att i detta ögonblick begära ordet, om jag icke ansett det för min ovilkorliga skyldighet att angifva min ståndpunkt i frågan på grund af det sätt, hvarpå jag under frågans föregående behandling uttalat mig. Förhållandet är, att jag, såsom saken nu föreligger, icke betraktar den med alldeles samma ögon som i fjol. Visserligen inser jag nu, lika väl som då, att förslaget är behäftadt med reella brister, och jag vill säga att, om förslaget nu föreläge på sådant sätt, att fråga vore om det skulle förklaras hvilande, vore väl jag den förste att rösta ett obetingadt nej. Men det är nu icke så; förslaget är hvilande; det föreligger till antagande eller förkastande, och derigenom gestaltar sig frågan för mig något annorlunda. Jag kan nemligen nu i afgörandets ögonblick ej undgå att röna ett starkt inflytande af en tanke, som jag i min reservation mot 1889 års konstitutionsutskotts utlåtande i frågan uttalade med följande ord: »Skall en ändring göras, så bör den utan tvifvel ske, innan förhållandena utvecklat sig derhän, att åsigten om det orätta i att oförändrad bibehålla den proportion, som vid riksdagsordningens antagande blef bestämd, skärpes så, att man anser sig böra borttaga hvarje förmån för städerna i nu ifrågavarande afseende.»

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på den proportion, i hvilken städernas representantantal tillväxt i Andra Kammaren. Under de första 16 åren af den nya riksdagsordningens tillämpning ökades detta antal med 9, medan landtrepresentanternas antal ökades med 7. Under de följande åtta åren har tillökningen för de förra utgjort 17 och för de senare 5. Svårigen kan tvifvel råda om, att tillökningen af städernas representantantal under den närmaste tiden kommer att fortgå i samma proportion som hittills. Följden häraf blir den, att, då man nu har 81, kommer man sannolikt att under nästa valperiod

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen. (Forts.) hafva bortåt 90 stadsrepresentanter i Andra Kammaren, och om ändring icke då göres, kommer antalet att ytterligare stiga i samma grad. Detta är en stegring, som innebär ej blott en orättvisa, utan äfven faror. Beskaffenheten af dessa faror skall jag icke närmare beröra, utan vill endast påpeka, att om man efter nästa ordinarie val till Andra Kammaren befinner sig inför en sådan tillökning i dess stadsrepresentanters antal som den antydda, och ett godt och tillfredsställande förslag icke då föreligger, utan kanske ett, som ännu mer än det föreliggande saknar nämnda egenskaper, så kan det vara mycket möjligt, att den del af representationens båda kamrar, som anser att åtgärder till missförhållandets rättande böra vidtagas, kommer att, huru än förslaget är beskaffadt, det må vara utsatt för ännu svårare formella och reella anmärkningar än det nu föreliggande, dock antaga detsamma, därför att något måste göras och man icke skall våga utsätta sig för följderna af ytterligare uppskof med frågans lösning. Jag är icke blind för betydelsen af det sätt, hvarpå det af städernas representanter i Andra Kammaren nu väckta förslaget till frågans lösning blifvit framställt. Men det löfte, som dermed är gifvet, förfaller naturligtvis, om icke detta deras förslag antages, och för min del finner jag det icke vara antagligt. Andra förslag till frågans lösning kunna naturligtvis framställas, men jag fruktar, att det är mycket osäkert, huru vida det af dessa, som slutligen genomdrifves, kommer att vara fördelaktigare för städerna, än det, som nu föreligger till afgörande. Det är därför att vi genom dettas förkastande skulle slungas ut i det ovissa, som jag är så tveksam, då det nu gäller att afgifva min röst.

Deremot får jag bekänna, att jag icke synnerligen berörts af de formella anmärkningar, som rigtats mot det nu föreliggande förslaget, oaktadt de framstälts af skarpsinnige män och framstående jurister inom denna kammare. Jag vill af dessa anmärkningar nu endast beröra tvne. Med anledning af den bristfällighet, som enligt den förste ärade talarens åsigt skulle vidlåda affattningen af mom. 5 § 6, tillåter jag mig att fråga: från hvilken grundsats utgår förslaget i fråga om bestämmandet af det antal riksdagsmän, som hvarje valkrets eger att utse utöfver minimum?

Så vidt jag förstår, är det den, att det största orepresenterade antalet invånare bestämmer detta antal och i följd deraf äfven den ordning, i hvilken de olika valkretsarne skola komma i åtnjutande af rätten att utse detta antal. Denna grundsats skall således äfven ega tillämpning på det af den ärade talaren förutsatta fallet. Annu mindre vigt får jag bekänna att jag kan fästa vid de svårigheter, som befaras skola uppstå i afseende på utöfningen af Konungens upplösningsrätt under åren 1892 och 1893, i händelse förslaget antages. Det är i förslaget bestämdt, att den ordning, som af Konungen blifvit fastställd, skall vinna tillämpning vid de ordinarie val, som näst derefter ega rum. Enligt hvilken ordning skola då de val ske, som möjligen komma att ega rum före dessa val? Så vidt jag förstår, är den saken fullt klar och tydlig, fullkomligt oberoende af 13 §:s affattning. Man har helt enkelt att följa den regel, som finnes uttalad i 15 § 2 mom., som säger: »förordnar Konungen nya val

eller afgår eljest riksdagsman för Andra Kammaren innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, verkställes ofördröjligen nytt val för den återstående tiden.» Nytt val i den afgångnes ställe förrättas naturligtvis af samma valkrets, för hvilken han blifvit vald. Denna anmärkning kan jag således icke heller tillmäta någon betydelse.

Ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.
(Forts.)

Emellertid, oberoende af min uppskattning af de formella anmärkningarnas värde, har jag, såsom sagdt, fortfarande klart för mig, att väsentliga reella anmärkningar kunna göras mot förslaget; till de anmärkningar af denna art, som jag vid föregående tillfällen framställt, skulle jag möjligen kunna lägga ännu någon. Detta förhållande är det, som för mig gör det svårt att medverka till förslagets antagande.

Jag har med dessa ord endast velat angifva min ställning till frågan. Huru jag vid den stundande voteringen kommer att handla, kan jag kanske angifva med samma ord som de, med hvilka en ärad talare på upplandsbänken sistförflutna riksdag angaf sin ställning till ett då föreliggande förslag, då han yttrade, att han möjligen kunde rösta för förslaget, men ej yrka bifall dertill.

Herr Billing: Gent emot de anmärkningar af formel natur, som gjorts mot det föreliggande förslaget, kan jag icke lugna mig med den försäkran, som en talare nyss afgaf: att om det antages, Kongl. Maj:t nog kommer att tillbakavisa detsamma, ty det kan icke vara skickligt att antaga ett förslag, som man har den starkaste anledningen att antaga icke kunna vinna slutligt godkännande. Då förslaget förra gången var före i riksdagen röstade jag mot detsamma, och jag intager fortfarande samma ståndpunkt. Jag erkänner att åtskilligt sedan i fjol passerat, som varit egnadt att hos mig framkalla en stämning att rösta för förslaget. Jag afser härmed i första rummet åtskilliga riksdagsmannaval och ännu mer hvad som förekommit vid vissa valmöten, som hållits i städerna, icke blott de större utan äfven de mindre. Men jag tror icke det kan vara riktigt att låta sig vid afgörandet af så stora frågor som den föreliggande bestämma af stämningar, som äro beroende af ganska tillfälliga förhållanden, som kanske snart kunna förändras; och min stämning att rösta för förslaget har å sin sida blifvit ganska mycket afkyld af den diskussion i Andra Kammaren rörande 4:de hufvudtiteln, som vi nyligen varit vittnen till. Orsaken hvarför jag nu kommer att rösta emot förslaget har redan blifvit, ehuru med motsatt syfte, angifven af den högt ärade talare, som nyss citerades och hvilken syntes mig så klart och kraftigt som möjligt ådagalägga den ofantliga faran i att öfverlemna den politiska magten i en enda klass' händer. Detta var den allvarligaste invändning, som framställdes mot representationsförändringen 1865; och jag kan icke frångå den tanken, att ett godkännande af det föreliggande förslaget skulle vara icke mer eller mindre än ett fastslående af det missförhållande, som då framhölls såsom det starkaste skälet för afslag. Jag anhåller att få yrka afslag.

Herr Forssell: Den ärade talaren på dalabänken begynte sitt anförande med förklaringen, att han skulle gifva nya skäl för detta

Ändring af
§§ 6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

förslags antagande, och han höll detta löfte, ty han gaf ett skäl så nytt, att säkert ingen annan i hela representationen skulle kunna framställa det. Det var ett rent individuellt skäl, ett genljud af den stämning, för hvilken han var den kraftigaste tolken den 6 december 1865. Den nu gällande riksdagsordningen, menade han, är redan så full af fel, att om det föreliggande förslaget skulle öka dessa fel, så vore skadan icke betydlig. Den nuvarande riksdagsordningen är byggd på så felaktiga principer, så samhällsförderlig och lade så uteslutande magten i en enda samhällsklass' händer, hvilket han ju ock å nämnda dato framhöll för förslagets upphofsman — den hade så stora reella fel, att om dessa möjligen ökades, vore det icke så farligt. Tvärt om tycktes han mig tydligen vilja säga: ju förr 1866 års riksdagsordning reducerades in absurdum, desto bättre. Från vår sida kunna vi dertill svara, att skulle förslaget i denna kammare varda antaget under ett sådant insegel, under intrycket af en stämning, härstammande från det gamla riddarhusets missnöje, åt hvilket den ärade talaren nu såsom förr gaf ett så varmt uttryck, så torde utsigterna för dess antagande i Andra Kammaren icke derigenom varda mycket förbättrade.

Herr Casparsson: En ärad talare har såsom skäl mot antagandet af det föreliggande förslaget hänvisat till försvarsfrågans behandling af representationen. Hvilket svenskt hjerta dallrar icke af grämelse, då man tänker på försvarsfrågans gång, och jag får öppet bekänna att hela denna sak äfven hos mig framkallat tvifvelsmål, huru vida föreliggande förslag bör antagas. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på en votering, som för 8 dagar sedan egde rum i Andra Kammaren. Sveriges Konung hade sin pligt likmätigt begärt ett anslag af 1,100,000 kronor för bestyckning af inloppet till hufvudstaden och mälardalen, som är Sveriges hjerta, för bestyckning af inloppet till vår viktigaste flottstation samt för bestyckning af den färdiga delen af vår enda fästning. Detta anslag nedsattes i Andra Kammaren till 400,000 kronor med den förkrossande majoriteten af 157 röster mot 50. Räknar man efter stads- och landrepresentanternas antal i denna kammare, tror jag man af denna votering lätt skall finna, att den förhoppning, som af åtskilliga talare uttalats om att stadsrepresentanternas ökning vore af vikt för försvarsfrågans lösning, icke är en förhoppning att mycket bygga på.

Herr af Burén: Då jag tror att det hvilande förslaget är egnadt att i någon mån stäcka vingarne på dem som utbreda radikalismens samhällsmördande gift i vårt land, kommer jag att, trots alla mot förslaget anförda, förmenade brister, rösta för bifall till detsamma.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på antagande af det från 1890 års riksdag hvilande förslaget till ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen och vidare på förkastande deraf, samt förklarade sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det från 1890 års riksdag hvilande förslaget om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas ifrågavarande förslag.

Omröstningen företogs; och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—82;
Nej—59.

Herr Anderson, Albert: Då jag under öfverläggningarna om denna numera afgjorda viktiga fråga icke yttrat mig, men önskar få mitt votum till protokollet antecknadt, får jag tillkännagifva att jag röstat för afslag.

Herr Ekman: Då äfven jag icke deltagit i öfverläggningarna, anhåller jag att till protokollet få förvaradt, att jag röstat mot det nu af kammaren godkända förslaget.

Mot kammarens nyss fattade beslut anmäldes reservationer jemväl af herrar *Hugo Tamm, Lars Berg, Philipson, Borg, Gahn, von Krusenstjerna, Claëson, De Maré, Björnstjerna, Oscar Almgren, Cederberg, Nordenfelt, Beijer* och *Widmark*.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 9, med förslag till förordning angående ändring i och tillägg till förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863;

n:o 10, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 10 kap. 1 § rättegångsbalken; samt

n:o 11, med förslag till lag angående ändrad lydelse af 10 § i förordningen om lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde.

Herr vice talmannen hemställde, att de till sammanträdets fortsättande på aftonen utfärdade anslag måtte få nedtagas.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Vidare beslöts, på framställning af herr vice talmannen, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 4.17 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
